

**АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН 2016-2020 ОНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨРИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ
АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ**

НЭГ. ХҮН-НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ

Хүний хөгжлийг бүх талаар дэмжиж, үндэсний өв уламжлал, орчин үеийн дэвшилтэт соёлыг шингээсэн иргэдийг төлөвшүүлж, урлаг гоо зүйн боловсролыг дээшлүүлж, соёл урлагийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг сайжруулна.

Боловсрол, соёлын үйл ажиллагаанд багш, эцэг эх, суралцагсдын хамтын ажиллагааг өргөжүүлж, боловсрол олгох үйл явцыг бүх нийтийн хамтын хариуцлага болгоно.

Эрүүл мэндийн салбарын удирдлага, менежментийг сайжруулж, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг дээшлүүлж, эрүүл, аз жаргалтай амьдралыг цогцлоон бүтээнэ.

1.1 Боловсрол:

Иргэдийн сурч боловсрох, хөгжих эрхээ эдлэхэд нь бүх талын дэмжлэг үзүүлж, суралцах, хөгжих таатай орчныг бүрдүүлэн багшийн мэргэжлийн үнэлэмж, ур чадварыг дээшлүүлж, оюунлаг, бүтээлч иргэдийг төлөвшүүлнэ.

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгууллага	Хугацаа / он /	Хөрөнгийн эх үүсвэр	Хүрэх үр дүн
1.1.1. Боловсролын салбарын удирдах ажилтан, багш сурган хүмүүжүүлэгчдийн мэргэжлийн мэдлэг, ур чадвар, заах аргыг сайжруулах замаар боловсролын салбарын хүний нөөцийг бэхжүүлнэ.					
1	Сургууль, цэцэрлэгийн багш нарын ур чадварыг нэмэгдүүлэх, ажлын үр дүнг дэмжих зорилгоор “Сайн багш” хөтөлбөрийг боловсруулж хэрэгжүүлэх	БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв,	Мэргэжлийн зэрэгтэй багш нарын хувь өсч, ажлын үр дүн бодитоор нэмэгдсэн байна.
2	Ур чадвар, ажлын амжилтаараа ялгарч байгаа багш, удирдах ажилтныг гадаад, дотоод урт, дунд, богино хугацаанд мэргэжил дээшлүүлэх сургалтанд хамруулах ажлыг зохион байгуулах, Боловсролын салбарын удирдах ажилтныг бэлтгэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх	НБХ, БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв,	Мэргэжил дээшлүүлсэн багш, удирдах ажилтны тоо өссөн байна.

3	Анги удирдсан болон ахмад, залуу багш нарын зөвлөгөөнийг зохион байгуулах, “Ахмад багш нарын зөвлөх үйлчилгээ”-г ХХҮГ-тай хамтран зохион байгуулах	БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв,	“Ахмад багш нарын зөвлөх үйлчилгээ”-г Ахмадын зөвлөх үйлчилгээ хөтөлбөртэй уялдан хэрэгжүүлж, сум бүр “Ахмад багш нарын зөвлөх үйлчилгээ”-ний багтай болсон байна.
4	СӨБ, ЕБС-иудыг нэн шаардлагатай дуу хөгжим, байгалийн ухааны мэргэжлийн багшаар хангах, мэргэжлийн багшийн хангалтыг 100 хувьд хүргэх, мэргэжлийн ур чадвар сайтай багш нарыг татан ажиллуулах ажлыг зохион байгуулах, хөрш орнуудад сургаж бэлтгэх	НБХ,БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв,	Боловсролын байгууллага мэргэжлийн багшаар бүрэн хангагдсан байна.
5	Багш, удирдах ажилтны сургалтын хэрэгцээг жил бүр тодорхойлон, судалгааны дагуу сургалтад хамруулах	БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв,	Багш, удирдах ажилтан бүр 100 хувь сургалтанд хамрагдсан байна.
6	Сургууль, багш, БСУГазар харилцан зөвшилцсөний үндсэн дээр сургуулийн удирдлага, багш нарыг солилцох, сэлгэн ажиллуулах, хөрш болон бусад орнуудын сургуулиудтай багш солилцох ажлыг зохион байгуулах	НБХ,БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв,	Сургуулийн удирдлага, багш нарыг солилцох, сэлгэн ажиллуулах журам боловсруулж хэрэгжүүлсэн байна.
1.1.2. Бүх шатны боловсролын сургалтын чанар, үр дүнг нэмэгдүүлж багш, сурагчдын олимпиад, уралдаан, тэмцээн, сурлагын чанар, амжилтыг нэмэгдүүлнэ.					
1	Сургалтын чанар, үр дүнг сайжруулах “Амжилтын галт тэрэг” хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлэх, Бага боловсролыг хөгжүүлэх “Хамтдаа хөгжье” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх	НБХ,БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв,	Суралцагчдын сурлагын амжилт, чанар нэмэгдсэн, хүүхэд багаасаа сурах арга барил эзэмшсэн байна.
2	Масс сургалтыг сайжруулах аймгийн чиглэлийг боловсруулж, амжилт гаргасан сургууль, багш нарыг урамшуулах	НБХ,БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв,	Амжилт гаргасан багш нарыг урамшуулах журам боловсруулж хэрэгжүүлсэн байна.
3	Сургууль, цэцэрлэг бүрт хүүхдийн хөгжлийн танхим ажиллуулах, хүүхэд багачуудын авьяас чадвар, бие бялдар, урлаг гоо зүйн мэдрэмж, техник сэтгэлгээг нээн хөгжүүлэх хичээлээс гадуурх сургалт, дугуйлан, секцийн үйл ажиллагааг чанартай зохион байгуулах	БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв,	Сургууль, цэцэрлэгийн хүүхдийн 80-аас дээш хувь нь дугуйлан, секцийн үйл ажиллагаанд хамрагдсан байна.
4	Улсын “Математикийн Олимпиад”-ыг Булган аймагт зохион байгуулах бэлтгэл ажлыг	БСУГ, СЗДТГ, Сургууль,	2017	Улс, ОНТөсөв,	Математик сургалтын чанар нэмэгдэж, мэргэжлийн багш

	хангаж, чанартай зохион байгуулах	цэцэрлэг			нарын заах арга ур чадвар сайжирсан байна.
5	Сургууль, цэцэрлэгийн үйл ажиллагаанд иргэд, олон нийт, төрийн бус байгууллагын оролцоог нэмэгдүүлэх, хувийн хэвшлийн сургууль, цэцэрлэг, сургалтын төв байгуулах үүсгэл санаачилгыг дэмжих	БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Иргэд, аж ахуйн нэгж, олон нийтийн байгууллагын оролцоо дээшилсэн хамтын ажиллагааны түвшиг ахисан байна.
6	Аймгийн тэргүүлэх чиглэлийн судлагдахууныг тодорхойлж, орон нутгийн онцлогт тохирсон хөтөлбөрийг боловсруулан хэрэгжүүлэх, Орон нутгийн сурах бичиг бэлтгэх	БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв,	Математик, Гадаад хэл, Монгол хэл, Монгол бичиг, Байгалийн ухааны чиглэлийн хичээл тус бүрээр хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлсэн байна.
1.1.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, иргэдийг бүх шатны боловсролд хамруулах, насан туршийн боловсролын бүтэц, үйл ажиллагааг шинэчилж, иргэдийн хэрэгцээнд нийцсэн сургалт, үйл ажиллагааг зохион байгуулна.					
1	Сургууль, цэцэрлэгийн гадна байгаа хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийн судалгааг нарийвчлан гаргаж, бүх шатны боловсролд хамруулах талаар дэмжлэг үзүүлэх	БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Судалгаанд байгаа Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүдийг боловсролд бүрэн хамруулсан байна.
2	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй ажиллах багш нарыг бэлтгэх	БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020		Сум тус бүрээс Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй ажиллах багш нарыг бэлтгэнэ.
3	Насан туршийн боловсролын төвийг байгуулж, үйл ажиллагааг өргөтгөх, иргэдийн хэрэгцээнд нийцсэн сургалт зохион байгуулах	НБХ,БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020		БСУГ-ыг түшиглэн Насан туршийн боловсролын төвийг байгуулж сум бүрт “Гэгээрэл төв” ажиллаж үйл ажиллагаа нь тогтмолжсон байна.
1.1.4. Сургууль, цэцэрлэгийн гадна, дотно сургалтын орчныг тохижуулах, хүүхдэд ээлтэй сурах орчин бүрдүүлэх, сургууль, цэцэрлэгийг интернэтэд бүрэн холбох, “Цахим сургууль-Цахим сургалт” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.					
1	Хүүхдийн бие бялдар, оюун ухааныг хөгжүүлэх сургалтын хэрэглэгдэхүүн, тоглоом наадгай, тоног төхөөрөмжөөр сургууль, цэцэрлэгүүдийг үе шаттайгаар хангах	НБХ,БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Сургууль, цэцэрлэгийн 70,0 хүртэлх хувь нь сургалтын хэрэглэгдэхүүн, тоглоом наадгай, тоног төхөөрөмжөөр хангана.
2	Сургууль, цэцэрлэгийн ариун цэврийн байгууламжийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, Ерөнхий боловсролын сургуулиудын дотуур байрны амьдрах нөхцлийг сайжруулах, халуун устай болгох	НБХ,БСУГ, СЗДТГ, Сургууль	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Сургууль, цэцэрлэгийн ариун цэврийн байгууламжийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх ажлыг ээлж дараагаар шийдвэрлэсэн байна.
3	Сургалтын хөтөлбөр, төлөвлөгөө, хичээлийн хэрэглэгдэхүүн, багш сурагчдын бүтээл, шилдэг тэргүүний арга туршлагыг багтаасан	БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Сургууль тус бүр багш сурагчдын бүтээл, шилдэг тэргүүний арга туршлагыг багтаасан нэгдсэн

	нэгдсэн цахим сан бий болгох				цахим сантай болсон байна.
4	Бүх сумдын сургууль, цэцэрлэгийг өндөр хурдны интернэтэд холбох, сургуулийн дотуур байруудыг камержуулах багш нарыг цахим сургалтын арга зүйд сургах	НБХ, БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Сургууль, цэцэрлэгийг өндөр хурдны интернэтэд бүрэн холбосон байна.
1.1.5. Боловсролын салбарын байгууллагуудын барилгын өргөтгөл барих, их засвар хийх, Сургуулийн өмнөх боловсролын байгууллагуудыг тоглоомжуулах ажлыг үе шаттайгаар зохион байгуулна.					
1	Бүрэгхангай, Гурванбулаг, Сэлэнгэ, Хутаг-Өндөр, Тэшиг сумдын болон Булган сумын 3-р цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөл барих	НБХ, БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Цэцэрлэгийн барилгын өргөтгөлийн зураг төсөв хийгдэж барилга ашиглалтанд орсон байна.
2	Хутаг-Өндөр сумын сургуулийн барилгын өргөтгөл барих	НБХ, БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Сургуулийн барилгын өргөтгөлийн зураг төсөв хийгдэж барилга ээлж дараалалтайгаар ашиглалтанд орсон байна.
3	Дашинчилэн, Рашаант сумдын сургуульд тус бүр 100 хүүхдийн ортой дотуур байр шинээр барих, Бугат сумын сургуулийн барилга шинээр барих, Хялганат тосгоны сургуулийн дотуур байранд өргөтгөл хийх	НБХ, БСУГ, СЗДТГ, Сургууль	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Сургуулийн барилгын өргөтгөлийн зураг төсөв хийгдэж барилга ээлж дараалалтайгаар ашиглалтанд орсон байна.
4	Сайхан, Хишиг-Өндөр, Сэлэнгэ сумдын сургуулийн хичээлийн, Гурванбулаг сумын 320 хүүхдийн хичээлийн хуучин байранд их засвар хийх	НБХ, БСУГ, СЗДТГ, Сургууль	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Сургуулийн барилгын засварын ажлыг хийж ашиглалтанд орсон байна
5	Бугат, Дашинчилэн, Рашаант, Хишиг-Өндөр, сумдын болон Булган сумын 1-р багийн цэцэрлэгийн сүрлэн барилга, 4, 6-р цэцэрлэгийн барилгад их засвар, Могод, Сайхан сумын цэцэрлэгийн барилгын суурийн болон сантехникийн засвар хийх	НБХ, БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Цэцэрлэгийн барилгын засварын ажлыг хийж ашиглалтанд орсон байна.
6	Гурванбулаг, Сайхан, Хишиг-Өндөр сумдын сургуулийн дотуур байранд их засвар хийх	НБХ, БСУГ, СЗДТГ, Сургууль, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Сургуулийн дотуур байранд их засвар хийж ашиглалтанд орсон байна.
7	Тэшиг, Хишиг-Өндөр сумдын сургуульд спорт заал шинээр барих, Орхон сумын сургуулийн	БСУГ, СЗДТГ, Сургууль,	2016-2020	Улс, ОНТөсөв,	Сургуулийн спорт заал шинээр барьж ашиглалтанд орсон

	спорт заалыг засварлах	цэцэрлэг		төсөл, хөтөлбөр	байна.
8	Цэцэрлэгийн бүлгүүдийн хатуу, зөөлөн эдлэл, тоглоомыг ээлж дараалан шинэчлэх	БСУГ, СЗДТГ, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр иргэдийн оролцоо	Хатуу зөөлөн эдлэл, тоглоом 80 хувийг шинэчилсэн байна.
9	Дотуур байрны хатуу, зөөлөн эдлэлийг ээлж дараалан шинэчлэх	БСУГ, СЗДТГ, цэцэрлэг	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр иргэдийн оролцоо	Хатуу зөөлөн эдлэл 80 хувийг шинэчилсэн байна.

1.2 Эрүүл мэнд:

Эрүүл мэндийн салбарын удирдлага, менежментийг сайжруулан, нийгмийн эрүүл мэндийн болон эмнэлгийн нарийн мэргэжлийн тусламж үйлчилгээг нотолгоонд суурилсан, иргэдийн эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэн өөрчлөн шинэчилж, материаллаг бааз, хүний нөөцийн чадавхийг бэхжүүлэн залгамж халааг бэлтгэн, иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролын түвшинг дээшлүүлэн, эрүүл амьдралын дадал хэвшлийг бий болгож, иргэдэд ээлтэй, эрүүл мэндийг дэмжигч аюулгүй орчин бүрдүүлнэ.

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгууллага	Хугацаа	Хөрөнгийн эх үүсвэр	Хүрэх үр дүн
1.2.1. Нийгмийн эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээ, хүн амын эрүүл мэндийн байдал, түүнд нөлөөлж буй хүчин зүйлсийг тандан судалж, хяналтын тогтолцоог сайжруулан, эрүүл мэндийг дэмжих, хамгаалах, урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг шинэлэг хэлбэрээр зохион байгуулан, иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролын түвшинг дээшлүүлнэ.					
1	“Булган-Эрүүл мэндийн боловсрол хөтөлбөр”-ийг боловсруулан хэрэгжүүлж, үр дүнг тооцох	ЭМГ	2016-2020	ОНТөсөв	Иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролын түвшинг тогтоосон суурь судалгаатай болно. Иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролын түвшин 15%-иар нэмэгдэж, амьдралын зөв дадалтай хэвшилтэй болно.
2	Халдварт бус өвчний эрт илрүүлэгийн үзлэгийг багийн түвшинд зохион байгуулах ажлыг эрчимжүүлэн, салбар дундын хамтын ажиллагааг сайжруулах	ЭМГ, ЭМБ-ууд	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Хорт хавдрын эрт илрүүлгийн тогтолцоо сайжирна. Эрт илрүүлэг үзлэгийн хамрагдалтын түвшин 15%-иар нэмэгдэнэ.
3	“Элэгний хорт хавдрыг эрт илрүүлэх үндэсний стратеги”-ийг орон нутгийн онцлогт тохируулан хэрэгжүүлж, анхан шатны Эрүүл мэндийн байгууллагуудыг шаардлагатай тоног төхөөрөмж, урвалж бодисоор хангах	ЭМГ, ЭМБ-ууд	2016-2018	ОНТөсөв	Элэгний хорт хавдрыг эрт илрүүлэх стратегийн хэрэгжилт сайжирна. Эрт илрүүлэг үзлэгийн хамрагдалтыг 20%-д хүргэж, эрт үедээ илэрсэн хавдрын

					илрүүлэлт нэмэгдсэн байна.
4	Хүн амын дунд амны хөндийн өвчлөлийг бууруулах ажлыг шат дараатай зохион байгуулж, эмчлэн эрүүлжүүлэх	ЭМГ, ЭМБ-ууд, төрийн болон ТББ	2016-2020	ОНТөсөв	Хүүхэд, залуучуудын нөхөн үржихүйн болон амны хөндийн өвчлөлийг жилд 5%-аар бууруулах
5	Нийгмийн эрүүл мэндийн үйл ажиллагааг шинэлэг хэлбэрээр зохион байгуулж, эрүүл мэндийг дэмжигч төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын уялдаа холбоог сайжруулах	АЗДТГ, ЭМГ	2017-2020	ОНТөсөв	Эрүүл мэндийг дэмжигч сум, баг, байгууллага, өрх гэр бүлийн тоог 2 дахин нэмэгдүүлнэ. Эрүүл мэндийг дэмжих үйл ажиллагаа орон нутгийн түвшинд өргөжинө.
1.2.2 Халдварт өвчний тандалт сэргийлэлт, хариу арга хэмжээний бэлэн байдлыг сайжруулна.					
1	Сүрьеэ өвчнийг эрт илрүүлэх урьдчилан сэргийлэх үзлэгийг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулж, өвчлөлийн түвшинг бууруулах, тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлэх	ЭМГ, АНЭ	2016-2020	ОНТөсөв болон гадаадын хандив, тусламж	Эрт илрүүлэгийн хамрагдалт 85%-д хүрнэ. Эдгэрэлтийн түвшин 87%-д хүрнэ
2	Хүн амын дунд өндөр эрсдэлтэй байгаа БЗДХ өвчин нэн ялангуяа тэмбүү өвчнийг бууруулах ажлыг мэргэжлийн байгууллагатай хамтран зохион байгуулж, хавьтал судлалыг эрчимжүүлэн, эмчилгээний үр дүнг тооцох	ЭМГ	2017-2020	ОНТөсөв	Зорилтот бүлгийн иргэдийн хамрагдалтыг 20%-д хүргэнэ БЗДХ, тэмбүү өвчний эрт үедээ оношлогдсон тохиолдлын тоо нэмэгдэнэ.
3	“Нэг дэлхий-Нэг эрүүл мэнд” зарчмыг хэрэгжүүлэн, дамжуулагчаар дамжих халдварт өвчнийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний чадавхийг сайжруулахад салбар дундын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн, өвчлөлийн талаарх эргэн мэдээллийн тогтолцоог нэмэгдүүлэх	АЗДТГ, ЭМГ	2017-2020	ОНТөсөв	Зоонозын халдварт өвчний талаар салбар дундын хамтын ажиллагаа өргөжиж, бэлэн байдал, хариу арга хэмжээний чадавхи сайжирна. Сум бүрт салбар дундын баг байгуулагдана. Нөөц хангамжийг 10%-иар нэмэгдүүлнэ.
4	Гамшиг, гэнэтийн аюул, осол, олон нийтийг хамарсан хүний эрүүл мэндэд онц аюул учруулах халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, тусламж үйлчилгээний бэлэн байдал, нөөц хангамжийг сайжруулахад төрийн байгууллагуудын хамтын ажиллагааг уялдуулах	АЗДТГ, ЭМГ, ОБГ, ХХААГ	2017-2020	ОНТөсөв	Гамшигийн үед үзүүлэх тусламж үйлчилгээний бэлэн байдал, нөөц хангамжийг 10%-иар нэмэгдүүлнэ
5	Эрүүл мэндийн байгууллагуудын “Дархлаажуулалтын кабинет”-ийн үйл	ЭМГ	2017-2018	Улс, ОНТөсөв	Дархлаажуулалтанд хамрагдсан иргэдийн дархлалын түвшин

	ажиллагаа болон заавал хийх дархлаажуулалтад хамрагдсан иргэдийн дархлалын түвшинг үнэлж, дархлаажуулалт бүхий халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангах				тогтоогдоно.Судалгааны үр дүнд үндэслэн цаашид авах арга хэмжээг тодорхойлно ЭМБ-уудын хүйтэн хэлхээний тоног төхөөрөмж шинэчлэгдсэн байна.
1.2.3 Өрх, сум, багийн эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээнд орчин үеийн дэвшилтэт болон уламжлалт анагаах ухааны аргыг хослуулан, тоног төхөөрөмжийг сайжруулна.					
1	“Сум, өрхийн Эрүүл мэндийн төвийг хөгжүүлэх дунд хугацааны стратеги”-ийн хэрэгжилтийг эрчимжүүлэн, эрүүл мэндийн анхан шатны тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлэх	ЭМГ	2017-2020	Улс, ОНТөсөв	Эрүүл мэндийн салбарт баримтлан ажиллах бодлогын баримт бичгийг хэрэгжилт эрчимжин, эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмж, тэгш байдал сайжирна.
2	Сум, багийн түвшинд “Аймгийн Засаг даргын нэрэмжит” нарийн мэргэжлийн эмч нарын үзлэгийг зохион байгуулан, иргэдийн дунд зонхилон тохиолдож буй өвчлөлүүдийг эмчлэн эрүүлжүүлэх ажлыг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран хийж, эмчилгээний үр дүнг тооцон, иргэдийг мэдээлэлээр хангах	АЗДТГ, ЭМГ, АНЭ	2017-2020	ОНТөсөв	Нарийн мэргэжлийн эмчийн тусламж үйлчилгээний чанар, хүртээмж сайжирна Орон нутгийн хүн амын 20% хамрагдана Иргэдийн өвчлөлийг эрт илрүүлж, хүндрэлээс урьдчилан сэргийлнэ. Эмчлэн эрүүлжүүлэх ажил эрчимжинэ.
3	Анхан шатны Эрүүл мэндийн байгууллагуудад уламжлалт анагаах ухааныг түгээн дэлгэрүүлж, мэргэжилтнүүдээр ханган, эмчилгээ, оношилгооны дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлэх	Улсын болон хувийн хэвшлийн ЭМБ-д	2016-2020	ОНТөсөв	Эмийн бус эмчилгээний чанар сайжирна. Эмийн эмчилгээний зардал хэмнэгдэнэ.
4	Сумдын Эрүүл мэндийн байгууллагуудын “Яаралтай тусламж”-ийн хэсгийг стандартын шаардлагад нийцүүлэн цогц байдлаар үе шаттайгаар зохион байгуулж, эрсдлийн түвшинг бууруулах	НХХ, ЭМГ, АНЭ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Яаралтай тусламжийн бэлэн байдал хангагдана. Иргэдэд үзүүлэх анхан шатны тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмж дээшилнэ.
1.2.4 Аймгийн Нэгдсэн эмнэлгийн нарийн мэргэжлийн эмнэлгийн тусламж үйлчилгээний төрлийг нэмэгдүүлэн, эмчилгээ оношилгооны шинэ дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлж, иргэдэд сэтгэлд нийцсэн үйлчилгээ үзүүлнэ.					
1	Аймгийн Нэгдсэн эмнэлгийн стандартын түвшинд мэргэжлийн байгууллагатай хамтран үнэлгээ хийж, нэн шаардлагатай тоног төхөөрөмж, эмч, эмнэлгийн мэргэжилтнээр	ЭМЯ, ЭМГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв хандив тусламж	Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмж дээшилнэ.

	шат дараатай хангах ажлыг зохион байгуулан, нарийн мэргэжлийн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмжийг нэмэгдүүлэх				
2	“Яаралтай тусламжийн тасаг”-ийг стандартын түвшинд нийцүүлэн, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангах асуудлыг шат дараатай шийдвэрлэх	НХХ, ЭМГ, АНЭ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв хандив тусламж	Яаралтай тусламжийн бэлэн байдал хангагдана.Үйлчлүүлэгчдэд ээлтэй орчин бүрдэнэ.
3	“Гемодиализын эмчилгээ”-г нэвтрүүлэн, нарийн мэргэжлийн тусламж үйлчилгээг сайжруулах	НХХ, ЭМГ, АНЭ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв хандив тусламж	Орон нутагт бөөр орлуулах эмчилгээг хийх нөхцөл бүрдэж, иргэдийн сэтгэл ханамж дээшилнэ.
4	“Дурангийн кабинет”-ийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэн, тоног төхөөрөмжийн шинэчлэлийг хийж, оношилгоо, эмчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлэх, Гэмтэл, мэс заслын тусламж үйлчилгээнд оношилгоо, эмчилгээний шинэ технологийг нэвтрүүлэх	НХХ, ЭМГ, АНЭ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв хандив тусламж	Нарийн мэргэжлийн эмчийн тусламж үйлчилгээний чанар сайжирна. Үйлчлүүлэгчдэд ээлтэй орчин бүрдэнэ.
5	“Эх, хүүхдийн эрүүл мэнд стратеги”-ийг хэрэгжүүлж, анхан шатны эрүүл мэндийн байгууллагуудыг мэргэжил арга зүйгээр ханган ажиллах	ЭМГ, АНЭ, Өрхийн ЭМТөв	2016-2020	Улс, ОНТөсөв хандив тусламж	Стратеги 90%-аас дээш хэрэгжсэн байна. Нөхөн үржихүйн насны иргэдийг 90% хамруулсан байна.
6	Эрүүл мэндийн байгууллагуудад алсын зайны оношилгоог нэвтрүүлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулах	НХХ, ЭМГ, АНЭ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв хандив тусламж	Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг чанартай, хүртээмжтэй, шуурхай хүргэх нөхцөл бүрдэнэ.
7	“Эрүүл насжилт-настны эрүүл мэнд” аймгийн дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх	НХХ, ЭМГ, АНЭ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв хандив тусламж	Салбар хоорондын хамтын ажиллагаа сайжирна. Насжилтыг уртасгаж, настны амьдралын чанарыг өөрчлөх
8	Аймгийн Нэгдсэн эмнэлгийг түшиглэн “Эмчилгээний хоолны газар”-ыг стандартад нийцүүлэн байгуулж, сумдын Эрүүл мэндийн байгууллагуудыг мэргэжил арга зүйгээр ханган ажиллах	ЭМГ, АНЭ	2017-2020	ОНХС 136 сая төгрөг	Эмчилгээний хоол үйлдвэрлэлийн стандарт хангагдана.
9	Аймгийн Нэгдсэн эмнэлэгт “Уламжлалт анагаах ухааны төв” байгуулж, уламжлалт	Улсын болон хувийн хэвшлийн	2016-2020	Улсын төсөв ОНХС, Хандив	Эмнэлгийн эмийн эмчилгээний зардал буурч, эмийн зохистой

	болон сэргээн засах тусламж үйлчилгээг өргөжүүлэх	ЭМБ-д		тусламж	хэрэглээ төлөвшинө Нөхөн сэргээх эмчилгээний үр дүн сайжирна.
10	Аймгийн Нэгдсэн эмнэлэгт “Эрэгтэйчүүдэд зөвлөгөө өгөх кабинет”-ийг байгуулж, эрчүүдийн дунд тохиолдож буй өвчлөл, эндэгдлийг бууруулах	Улсын болон хувийн хэвшлийн ЭМБ-д	2016-2020	Улсын төсөв ОНХС, Хандив тусламж	Эрэгтэйчүүдийн дундах өвчлөлийг бууруулна.
1.2.5 Сувилахуйн тусламж үйлчилгээ, сувилагчийн мэргэжлийн цогц үйл ажиллагаанд орчин үеийн шинэлэг аргуудыг нэвтрүүлнэ.					
1	Эрүүл мэндийн байгууллагуудын сувилахуйн тусламж үйлчилгээнд мэргэжлийн байгууллагын үнэлгээ хийж, сувилгаа асаргааны шинэ дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлэх	Улсын болон хувийн хэвшлийн ЭМБ-д	2016-2018	Улс, ОНТөсөв хандив тусламж	Шинэ технологийг нэвтрүүлж, сувилахуйн тусламж үйлчилгээний чанар хүртээмж сайжирна. Үйлчлүүлэгчдэд ээлтэй орчин бүрдэнэ.
2	Эрүүл мэндийн байгууллагуудад “Туслах сувилагч”-ийг бэлтгэн ажиллуулж, сэтгэлд нийцсэн хөнгөвчлөх, сэргээн засах, уламжлалт сувилгааг өргөжүүлэх	Улсын болон хувийн хэвшлийн ЭМБ-д	2016-2018	Улс, ОНТөсөв хандив тусламж	Нэг сувилагчид ноогдох өвчтөний тоо цөөрнө Үйлчлүүлэгчийн сэтгэл ханамж дээшилнэ. Хөнгөвчлөх эмчилгээний чанар сайжирна.
3	Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн “Өдрийн эмчилгээний төв”-ийг байгуулан, урьдчилан сэргийлэх асаргаа, сувилгаа, эрүүл мэндийн сургалт сурталчилгааг өргөжүүлэх	Улсын болон хувийн хэвшлийн ЭМБ-д	2016-2020	Улс, ОНТөсөв хандив тусламж	Гэрээр үзүүлэх асаргаа сувилгааны чанар сайжирна. Хүнд, хэвтрийн өвчтний ар гэрийн, асран хамгаалагч нарын эрүүл мэндийн мэдлэг нэмэгдэнэ.
1.2.6 Эм зүйн шинжлэх ухааны шинэ аргуудыг орчин үеийн болон уламжлалт анагаах ухааны эмчилгээнд нэвтрүүлнэ.					
1	Эрүүл мэндийн байгууллагуудад эм зүйн тусламж үйлчилгээний хүрээг өргөтгөн, эм зүйн мэргэжилтнүүдийг мэргэшүүлэн, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангах	ЭМГ, ЭМБ, ЭХБ	2016-2020	Улсын төсөв	Эрүүл мэндийн байгууллагуудын зайлшгүй шаардлагатай эмийн хангалтын хувь нэмэгдэнэ.
2	Эм зүйн тусламж үйлчилгээний төрлийг нэмэгдүүлэн, “Уламжлалт анагаах ухааны эмчилгээний эмийн сан”-г шинээр байгуулах	ЭМГ, ЭМБ, ЭХБ	2016-2020	Улсын төсөв	Мэргэжлийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг уламжлалтын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулах 1 эмийн санд олгосон байна.
1.2.7 Иргэдийн эрүүл мэнд, амь насыг аврагч, хүмүүнлэг сэтгэлтэй сайн дураараа цусаа хандивлагч донорын эгнээг өргөтгөн, сайн үйлсийг нь сурталчлан, тэдний эгнээнд иргэдийг өргөнөөр татан оролцуулна.					

1	Аймгийн Нэгдсэн эмнэлэгт стандартын шаардлага хангасан “Цусны төв”-ийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэн, анхан шатны Эрүүл мэндийн байгууллагуудыг мэргэжил арга зүйгээр ханган ажиллах	ЭМГ, АНЭ	2016-2020	Улсын төсөв, ОНХС	Цус, цусан бүтээгдэхүүний хангамж сайжирч, аюулгүй бэлэн байдал сайжирна.
2	Залуучууд, өсвөр үеийнхний дунд Донорын эгнээг өргөтгөн, сайн үйлсийг нь сурталчлан, Донорын тоог нэмэгдүүлэх	АЗДТГ, ЭМГ АНЭ,	2017-2020	Улс, орон нутгийн төсөв	Сайн дураараа цусаа бэлэглэх өр авлагагүй донорын тоо нэмэгдэнэ Аймгийн хэмжээний цусны яаралтай бэлэн байдлын нөөц бүрдэнэ
1.2.8 Эмнэлгийн мэргэжилтнүүдийг мэргэшүүлэх, давтан сургах хүний нөөцийн хөгжлийн аймгийн бодлогыг тодорхойлж, эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийн чадавхийг бэхжүүлэн, залгамж халааг бэлтгэнэ.					
1	“Булган аймгийн Эрүүл мэндийн салбарын хүний нөөцийг хөгжүүлэх бодлого”-ыг боловсруулан хэрэгжүүлж, үр дүнг тооцох	АЗДТГ, ЭМГ Төрийн болон хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллагууд	2017-2020	Улс, ОНТөсөв	Бодлогыг аймгийн ИТХ-ын тогтоолоор батлуулсан байна Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг 90-с доошгүй хувьд хүргэнэ.
2	Эмнэлгийн мэргэжилтнүүдийн төгсөлтийн дараах сургалтын чиглэлээр гадаад хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх	АЗДТГ, ЭМГ	2017-2020	Улс, ОНТөсөв	Жилд 1-ээс доошгүй эмч, эмнэлгийн мэргэжилтнийг сургаж, дадлагажуулна
3	Эрүүл мэндийн салбарын “Төрийн албан хаагчдын нийгмийн баталгааг хангах хөтөлбөр”-ийг боловсруулан хэрэгжүүлж, үр дүнг тооцох	АЗДТГ, ЭМГ Төрийн болон хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн байгууллагууд	2017-2020	Улс, ОНТөсөв	Хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг 90-с доошгүй хувьд хүргэнэ.
1.2.9 Эрүүл мэндийн байгууллагуудын орчин нөхцлийг сайжруулан, мэдээллийн технологийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлэн, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангана.					
1	Эрүүл мэндийн салбарын барилга байгууламжид мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран үнэлгээ хийж, шинээр барих, их засвар болон урсгал засварыг салбар дундын хамтын ажиллагаатайгаар хийж, иргэдэд ээлтэй эрүүл мэндийн орчин бүрдүүлэх	АЗДТГ, ЭМГ	2016-2020	Улсын төсөв 2.4 тэрбум төгрөг	Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар, хүртээмж сайжирна.
2	Булган суманд 30 ортой халдварт сүрьеэгийн эмнэлэг шинээр барих	АЗДТГ, ГХБХБГ	2016-2020	Улсын төсөв	Төрөлжсөн эмнэлгийн тусламжийн орчин бүрдэнэ.
3	Эрүүл мэндийн байгууллагуудыг стандартын шаардлагад нийцсэн орчин үеийн оношилгоо, эмчилгээний тоног төхөөрөмжөөр хангах асуудлыг шат дараатай шийдвэрлэх	АЗДТГ, ЭМГ	2017-2020	Улсын төсөв, ОНХС	Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээний чанар, хүртээмж сайжирна

4	Аймгийн нэгдсэн эмнэлгийн болон сумдын эрүүл мэндийн төвүүдийн түргэн тусламжийн авто машины парк шинэчлэлтийг үе шаттай хийх	АЗДТГ, ЭМГ	2017-2020	Улсын төсөв, ОНХС 217 сая төгрөг	Яаралтай тусламж үйлчилгээний бэлэн байдал хангагдана.
---	---	------------	-----------	-------------------------------------	--

1.3 Нийтийн биеийн тамир, спорт

Бүх нийтийн биеийн тамирыг хөгжүүлж, эрүүл амьдралын дадал хэвшлийг дэлгэрүүлж, спортыг бүх нийтийн үйл хэрэг болгож, эрүүл, аз жаргалтай амьдралыг цогцлоон бүтээнэ.

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгууллага	Хугацаа	Хөрөнгийн үүсвэр	Хүрэх үр дүн
1.3.1. Тамирчдын хөгжих, уралдаан тэмцээнд оролцоход нь дэмжлэг үзүүлэхэд анхаарч, амжилт гаргах, алдаршуулахад бодлогоор дэмжиж ажиллана.					
1	Тамирчдын уралдаан тэмцээн, шагнал урамшуулалд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор сан байгуулах, түүний эрх зүйн орчинг бүрдүүлэх	АЗДТГ,НБХ БТСГ, СЗДТГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр Хандив, тусламж	Тамирчид багш дасгалжуулагчдын идэвх санаачлага дээшилж, амжилтын тоо ахисан байна
2	“Монгол улсын Биеийн тамир, спортын тухай хууль”-ийн дагуу Хүүхдийн, Ахмадын, Үндэсний спортын, Бүх ард түмний спортын наадмуудыг зохион байгуулах, улсын тэмцээнд тамирчдыг оролцуулахад дэмжлэг үзүүлэх	АЗДТГ,НБХ БТСГ СЗДТГ	2016-2020	Улс, ОНХС Спорт холбоодын хөрөнгө оруулалт	Хүмүүсийн оролцоо нэмэгдэж амжилт сайжирсан байна
3	Үндэсний бөх, сур, шагайн спортыг бодлогоор дэмжиж улсын алдар цолтой хүмүүсийн нэрэмжит тэмцээнийг уламжлал болгон тогтмолжуулах, сурталчлах ажлыг үе шаттайгаар хийх	АЗДТГ,НБХ БТСГ Спортын холбоод	2016-2020	Орон нутгийн төсөв, хөтөлбөр, Спорт холбоодын хөрөнгө оруулалт	Алдартнуудаа сурталчилж үндэсний спортоор хичээллэгсдийн тоо нэмэгдсэн байна
4	Үндэсний уламжлал соёл, ёс заншил, өв уламжлалаа тээж яваа уяачид хурдан морь сонирхогчид, малчидтай хамтран ажиллаж үйл ажиллагааг нь дэмжиж, уралдаанч хүүхдүүдийн эрхийн талаар хамтран ажиллах	АЗДТГ,НБХ БТСГ,МСУХ ХГБХХ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв, хөтөлбөр, спорт холбоодын хөрөнгө оруулалт	Үндэсний спорт, уламжлал сэргэж, уралдаанч хүүхдүүдийн эрхийг хамгаалах ажил зохих түвшинд дээшилсэн байна.
	Ерөнхий боловсролын сургуулиудад Олимпийн сургалт, сурталчилгааны	АЗДТГ,НБХ БТСГ, ЕБС	2016-2020	МҮОХорооны төсөл, хөтөлбөр	Хүүхдүүдийн спорт олимпизмийн мэдлэг, зохих түвшинд

5	танхимуудыг байгуулан үзүүлэн таниулах материалаар үе шаттай хангах	“Москва” олимпийн зөвлөл			дээшилсэн байна.
1.3.2.Нийтийн биеийн тамирыг хөгжүүлэх таатай орчин нөхцлийг бүрдүүлнэ.					
1	Аймаг сумын төвүүдийн гудамж, нийтийн эзэмшлийн талбайд ахмад настан хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, хүүхэд залуучуудад зориулсан ногоон байгуулж бүхий гүйлт, дугуйн зам, спорт тоглоом, мөсөн гулгуурын талбай байгуулах ажлыг эхлүүлэх	АЗДТГ,НБХ, Булган СЗДТГ ГХБХБГ БТСГ	2016-2020	ОНХС	Ард иргэдийн нийтийн биеийн тамираар чөлөөтэй хичээллэх боломж бүрдсэн байна.
2	Хүн амыг эрүүлжүүлэх, чийрэгжүүлэх, эрүүл амьдралын дадал, хэвшилд сургах чиглэл бүхий нийтийн биеийн тамирын сайн дурын танхим, клуб, хамтлагуудыг дэмжиж ажиллах	АЗДТГ,НБХ БТСГ Агентлагийн удирдлага СЗДТГ	2016-2020	Улс, ОНХС	Албан байгууллагын ажиллагсдын идэвх санаачлага нэмэгдэж эрүүл амьдралын дадал, хэв маяг хэвшсэн байна.
1.3.3. Спортын тодорхой төрлүүдийг /үндэсний сур, цана, тэшүүр, бөхийн төрлүүд, волейбол, хөнгөн атлетик, волейбол, бокс, буудлага, таеквандо, хөнгөн атлетик, сагсан бөмбөг г.м/ түлхүү хөгжүүлэх чиглэлээр бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.					
1	Үндэсний наадгай сур харвааг хөгжүүлэх зорилгоор “Монгол нум сум” хөтөлбөр хэрэгжүүлэх	АЗДТГ, НБХ БТСГ, БСУГ	2016-2020	Аймаг орон нутгийн төсөв	Эрийн гурван наадмын нэг үндэсний наадгай сур харвааг хөгжүүлж хичээллэгсдийн тоо нэмэгдсэн байна
2	Шагай харвааг хөгжүүлэхийн зэрэгцээ түгээн дэлгэрүүлэх холбоо, багуудыг дэмжиж ажиллах	АЗДТГ, НБХ БТСГ, БСУГ	2016-2020	Аймаг, орон нутгийн төсөв	Шагай харвааг хөгжүүлж, хичээллэгсдийн тоог нэмэгдүүлж Хангинахын шугуйн шагайн тойрмын хамрах хүрээг тэлж улмаар жуулчдын анхаарлыг татсан эвент арга хэмжээ болгосон байна
3	Цана, тэшүүр, бөхийн төрлүүд самбо, жудо, чөлөөт, үндэсний бөх зэрэг волейбол, сагсан бөмбөг, бокс, буудлага, хөнгөн атлетик, таеквандо, ширээний теннис зэрэг спортыг түлхүү хөгжүүлэх чиглэлээр бодлого боловсруулах	АЗДТГ, НБХ БТСГ Спортын холбоод	2016-2020	Орон нутгийн төсөв хөтөлбөр	Орон нутгийн брэнд төрлүүд болон хөгжсөн байна
4	“Шатар” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, оюуны спортыг хөгжүүлэх	АЗДТГ,НБХ БТСГ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв, хөтөлбөр	Шатрын спортоор хичээллэгсдийн тоо нэмэгдэж, улс аймгийн тэмцээн уралдаанд үзүүлэх амжилт ахисан байна.
1.3.4. Спортын салбарын материаллаг баазыг нэмэгдүүлэх ажлыг үе шаттай зохион байгуулна.					
1	Спортын шинэ ордны дээвэр, халаалт иж бүрэн засварыг хийж гүйцэтгэх	БСШУСЯ АЗДТГ, НБХ	2016-2020	Авзага трейд ХХК санхүүжилтээр	Улсын комисс хүлээн авсан акт гаргуулсан байна.

		БТСГ			
2	Хялганат тосгоны спорт заалыг ашиглалтад оруулж үйл ажиллагааг хэвийн явуулах боломжоор хангах	АЗДТГ, НБХ СЗДТГ	2016-2020	Улс,ОНХС	Хялганат тосгоны ард иргэд нийтийн биеийн тамираар хичээллэх таатай орчин нөхцөлтэй болсон байна.
3	Б заалны их засвар	АЗДТГ, НБХ СЗДТ	2016-2020	ОНХС	Орчин, нөхцөл сайжирсан байна.
4	Спортын техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийг үе шаттайгаар нэмэгдүүлэх	АЗДТГ, НБХ СЗДТ	2016-2020	Улс, ОНХС-жилд 10 сая төгрөг	Спортын секцүүдийн үйл ажиллагаа сайжирч, хичээллэгсэдийн тоо өсч, спортод гаргах амжилт ахисан байна.

1.4 Соёл, урлаг

Үндэсний өв уламжлал, орчин үеийн дэвшилтэт соёлыг шингээсэн иргэдийг төлөвшүүлэн урлаг гоо зүйн боловсролыг дээшлүүлж, соёл, урлагийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг дэмжин өргөжүүлэх замаар аймаг сум, багийн түвшинд “Соёлын довтолгоон”-ийг эхлүүлнэ.

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгууллага	Хугацаа	Хөрөнгийн эх үүсвэр	Хүрэх үр дүн
1.4.1. Соёл урлагийг хөгжүүлэх, түгээн дэлгэрүүлэх, соёлын үйлчилгээг шинэ шатанд гаргаж, Соёл урлагийн ажилтнуудыг сургах, давтан сургах ажлыг ээлж дараатай зохион байгуулах, мэргэжлийн урлагийн байгууллагуудын мэргэжилтэй боловсон хүчнийг нэмэгдүүлнэ.					
1	Соёл, урлагийг хөгжүүлэх зорилгоор аймгийн “Соёл урлагийн бодлого”-ыг боловсруулж, хэрэгжүүлэх	АЗДТГ, НБХ, БСУГ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв	Соёл урлагийн бодлого хэрэгжиж орон нутгийн түвшинд соёлын чиг хандлага тодорхойлогдож, соёл урлагийн үйлчилгээ шинэ шатанд хүрсэн байна
2	Сумдын соёл, урлагийн өдрүүдийг тогтмол зохион байгуулахын зэрэгцээ урлаг соёлын үйлчилгээ үзүүлж, эд өлгийн зүйл, сум орон нутгийн онцлогийг харуулсан үзэсгэлэн гаргах	АЗДТГ, НБХ, БСУГ Сумдын ЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв	Сум, орон нутгийн бусдаасаа ялгарах онцлогийг харуулж, орон нутгаа сурталчлах, сумдын соёлын брэнд бүтээгдэхүүнийг тодорхойлно.
3	Аймгийн “Ардын урлагийн наадам”-ыг 2 жилд 1 удаа зохион байгуулж, тэргүүн байруудын уран бүтээлчдийн бүтээлийг олон нийтэд	АЗДТГ,НБХ, БСУГ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв, Орон нутгийн	Булган нутгийн уран бүтээлчдийн бүтээл олон нийтэд тодорхой түвшинд танигдсан байна

	сурталчилж, авьяас билигтнүүдээ алдаршуулах			хөгжлийн сан	
4	Булган сумын Соёлын ордны бүтэц, орон тоог нэмэгдүүлж, стандартын дагуу ажиллуулах, ЕБС-ийн сургуулийг түшиглэн “Гитар” хөтөлбөр хэрэгжүүлж, сум, сургууль бүр хөгжмийн хамтлагтай болох	АЗДТГ, НБХ, БСУГ Булган, СЗДТГ Булган сумын соёлын ордон	2016-2020		Булган сумын соёлын ордны үйлчилгээ чанаржиж үйлчлүүлэгчдийн тоо нэмэгдсэн байна.
5	Гадаад орны элчин сайдын яамдтай хамтран тухайн орны урлаг, соёлын өдрүүд, кино өдрүүд зохион байгуулах	АЗДТГ, НБХ, БСУГ Булган, СЗДТГ Булган сумын соёлын ордон	2016-2020		Соёлын үйлчилгээний төрөл, чанар нэмэгдэнэ.
1.4.2. Соёлын байгууллагуудын материаллаг баазыг сайжруулах, зарим сумдын “Соёлын төв”-үүдийг шинээр барих, их засвар хийх, техник хэрэгсэл, тоног төхөөрөмжийг шат дараатай нэмэгдүүлнэ.					
1	ХЖТ, Аймгийн Төв номын сан, Бугат сум, Хялганат тосгоны соёлын төвийн шинэ барилгын асуудлыг шийдвэрлэх /орчин үеийн стандартад нийцсэн барилгатай болгох/	АЗДТГ, НБХ БСУГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Аймгийн Хөгжимт жүжгийн театр орчин үеийн стандартад нийцсэн барилгатай болж үйлчлүүлэгчдийн тоо нэмэгдэж, үйлчилгээнд чанарын ахиц гарсан байна.
2	Аймгийн музейн барилгын өргөтгөл, шинэчлэл, Баруун замын тусгай ангийн штаб-музейн барилга, Ардын Хатанбаатар С.Магсаржавын дуулгат бунхныг засварлаж тохижуулах	АЗДТГ, НБХ БСУГ Аймгийн музей	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Музейн үйл ажиллагаа явуулахад таатай орчин бүрдэж үйлчлүүлэгчдийн тоо эрс нэмэгдсэн байна.
3	Баяннуур сумын “Шороон бумбагар”-т музей байгуулах, зарим олдворыг аймгийн музейн сан хөмрөгт татан байрлуулах	АЗДТГ, НБХ БСУГ Аймгийн музей	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Музей байгуулснаар аялал жуулчлал хөгжих нэг нөхцөл бүрдэж, аймгийн музейн үзвэр баяжсан байна.
4	Баяннуур, Могод, Гурванбулаг, Хангал сумдын соёлын төвийн их засвар	АЗДТГ, НБХ БСУГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Соёл урлагийн үйлчилгээг таатай орчинд хүргэж, үйлчлүүлэгчдийн тоо нэмэгдсэн байна
5	ХЖТ, Номын сан, Соёлын төвүүдийг камержуулах	АЗДТГ, НБХ БСУГ АТНС	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Аюулгүй орчинг бүрдүүлсэн байна.
6	Хялганат тосгон, Орхон сумдын соёлын төвийн гэрэлтүүлэг, хөгжим техник хэрэгсэл, Хутаг-Өндөр сумын соёлын төвийг хөгжим, техник хэрэгсэл болон үзэгчдийн сандлын тоог нэмэгдүүлэх, Бугат сумын соёлын төвийг	АЗДТГ, НБХ БСУГ СЗДТГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Сумдын соёл урлагийн үйлчилгээ чанаржиж үйлчлүүлэгчдийн тоо нэмэгдсэн байна.

	цахилгаан хөгжмийн зэмсгээр хангах				
7	Сумын номын сангуудад интернэт үйлчилгээг нэвтрүүлж, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангах	АЗДТГ, НБХ БСУГ СЗДТГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Үйлчилгээний таатай орчин бүрдсэн байна.
1.4.3. Гадаад харилцааг өргөжүүлж, үндэсний соёл урлагийг сурталчилж, соёлын аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.					
1	ОХУ-ын Буриад улс, Красноярскийн хязгаар, БНХАУ-ын Өвөр Монголын өөртөө засах орны музейнүүдтэй хамтран ажиллах, харилцаа холбоо тогтоох, аймаг, орон нутгаа сурталчилсан нүүдлийн музей, үзэсгэлэн ажиллуулах	АЗДТГ, НБХ БСУГ Аймгийн музей	2016-2020	ОНТөсөв,	ОХУ-ын Буриад, БНХАУ-ын Өвөр Монголын өөртөө засах орнуудад аймаг орон нутгаа сурталчилж хамтын ажиллагаа өргөжсөн байна.
2	ОХУ-ын Буриад улсад хоёр улсын гэрээгээр суралцаж байгаа оюутнуудыг боловсролын хамтын ажиллагааны байгууллагуудын тэтгэлэгт хамрагдахад дэмжлэг үзүүлэх	АЗДТГ, НБХ БСУГ	2016-2020	ОНТөсөв,	ОХУ-ын Буриад улсад суралцаж байгаа оюутнууд тэтгэлэгт хамрагдаж эхэлснээр оюутнуудын тоо нэмэгдсэн байна.
3	Хөрш зэргэлдээх орнуудын соёлын байгууллагуудтай хамтран ажиллаж Соёлын ордны дэргэдэх дугуйлангийн хүүхдүүдийг хамруулсан Соёлын өдрүүд арга хэмжээг зохион байгуулах	АЗДТГ, НБХ БСУГ	2016-2020	ОНТөсөв,	Хөрш орнуудын соёл урлагийн байгууллагуудтай хамтран ажиллаж соёл урлагийн олон талт ажлыг зохион байгуулж орон нутгаа сурталчилсан байна.
4	Аймгийн нутаг дэвсгэрт оршдог улс, аймгийн хамгаалалттай 36 дурсгалыг гадаад, дотоодод сурталчилсан ном, товхимол, газрын зураг, музейн танилцуулга /монгол, орос, англи, хятад хэлээр/ хэвлэж сурталчлан жуулчдын сонирхол татсан үйл ажиллагааг зохион байгуулах	АЗДТГ, НБХ БСУГ Аймгийн Музей	2016-2020	ОНТөсөв,	Түүх соёлоо олон улсад сурталчлах таатай боломж бүрдсэн байна.
1.4.4. Үндэсний уламжлал, өв соёлоо өвлүүлэх, хөгжүүлэх чиглэлээр хөтөлбөр боловсруулж түгээн дэлгэрүүлэх үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллана.					
1	“Монгол ардын уртын дуу” хөтөлбөрийг боловсруулж сум болгонд 9-өөс доошгүй дуучдыг бэлтгэх, “Уран нугаралт” хөтөлбөрийг боловсруулан хэрэгжүүлж шавь сургалтаар өвлөн авч явах боломжийг хангаж, өвийг бэхжүүлэх талаар дэмжлэг үзүүлэх	АЗДТГ, НБХ БСУГ СЗДТГ	2016-2020	ОНТөсөв,	“Монгол ардын уртын дуу” хөтөлбөр хэрэгжиж уртын дуу дуулаачдын тоо эрс нэмэгдсэн байна
2	“Морин хуур” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, сургагч багш нарын урамшууллыг орон нутгийн төсөвт суулгаж, Морин хуур урлаачдыг бүсчлэн бэлтгэж, тогтвортой үйл	АЗДТГ, НБХ БСУГ СЗДТГ	2016-2020	ОНТөсөв,	Морин хуурчдын тоо жилээс жилд нэмэгдэж, мөн морин хуур урлаачдын бүтээл зах зээлийн эргэлтэд орж морин хуур

	ажиллагаатай болгох				худалдан авах хөрөнгө орон нутгийн төсөвт төвлөрөх болно. Хөтөлбөр амжилттай хэрэгжиж үндэсний өв соёлоо түгээн дэлгэрүүлсэн шилдэг аймаг болно.
1.4.5. Музейн үзмэрийн сан хөмрөгийг нэмэгдүүлэх, түүх соёлын үл хөдлөх дурсгалын зүйлсийг хамгаалах, үзмэрийг гадаад, дотоодод сурталчилах үйл ажиллагааг зохион байгуулна.					
1	Түүхийн дурсгалт газар, хөшөө дурсгалууд, хиргисүүр, булш бунханы хадгалалт, хамгаалалт, тохижилтыг стандартын дагуу хийж гүйцэтгэн, байнгын арчилгаатай болгох	АЗДТГ, НБХ БСУГ Аймгийн музей	2016-2020	ОНТөсөв,	Түүхийн дурсгалт газар, хөшөө дурсгалууд, хиргисүүр, булш бунханы хадгалалт, хамгаалалт сайжирч устаж сүйдэх аюулгүй болсон байна.
2	Сумдын орон нутаг судлалын танхим, ЕБС-ийн түүхийн танхимын үзмэр, эд өлгийн зүйлийг тоолж баталгаажуулах	АЗДТГ, НБХ БСУГ Аймгийн Музей	2016-2020	ОНТөсөв,	Нэгдсэн санд бүртгэсэн байна
3	Аймгийн 80-н жилийн ойн хүрээнд чихмэлүүдийг шинэчлэх, музейн үзмэр үзүүлэг, дэглэлтийг орчин үеийн стандартаар Үндэсний түүхийн музейн арга зүйн зөвлөлтэй хамтран хийх	АЗДТГ, НБХ БСУГ Аймгийн Музей	2016-2020	ОНТөсөв,	Үзмэр эд өлгийн зүйл шинэчлэгдсэн байна.
4	Аймгийн түүх, соёл, уламжлалт ахуй, өвийг сурталчлан таниулах, нутаг, орноороо бахархах үзлийг төлөвшүүлэх зорилготой олон төрлийн арга хэмжээг сургууль, цэцэрлэг, аймгийн музейтэй хамтран зохион байгуулах	АЗДТГ, НБХ БСУГ Аймгийн Музей	2016-2020	ОНТөсөв,	Хүүхэд, сурагчдын түүх соёлын мэдлэг дээшилсэн байна.
1.4.6. Номын фонд баяжилтыг нэмэгдүүлж, сумдын номын сангуудын орчин нөхцлийг сайжруулан үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.					
1	Бүх нийтээр ном унших хөдөлгөөн өрнүүлэн, “Нүүдлийн номын сан”-гийн үйлчилгээг эрчимжүүлэх хөдөөгийн багт хувиараа номын сан байгуулах иргэдийг дэмжих	АЗДТГ, НБХ БСУГ АТНС	2016-2020	ОНТөсөв,	Ард иргэдийг номтой нөхөрлүүлэх ажил эрчимжиж ном уншигчдын тоо нэмэгдсэн байна.
2	Аймаг сумдын номын сангийн фонд баяжилтыг үе шаттайгаар хангах	АЗДТГ, НБХ БСУГ СЗДТГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв,	Уншигчдын тоо болон номын фонд баяжилтыг нэмэгдүүлсэн байна.

1.5 ХҮН АМ, ХӨДӨЛМӨР, НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ

Хүн амын бодлогыг хүн амын төрөлтийг дэмжиж, нас баралтыг бууруулах, дундаж наслалтыг нэмэгдүүлэх, хүн амыг тогтвортой ажлын байраар хангаж, орлогын байнгын эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх, нийгмийн халамж үйлчилгээний хүртээмж, чанарыг сайжруулж, иргэдийн нийгмийн хамгааллын тогтолцоог боловсронгуй болгоход бодлого үйл ажиллагаагаа чиглүүлнэ.

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгууллага	Хугацаа	Хөрөнгийн үүсвэр	эх	Хүрэх үр дүн
1.5 Хүн амын хөдөлмөр эрхлэлт						
1.5.1 Аймгийн оюутан залуучууд, МСҮТ-үүдийг төгсөгчдийн нэгдсэн судалгааг гаргаж, аймгийн нийгэм, эдийн засгийн бодлоготой уялдуулан шинэ залуу боловсон хүчнийг дэмжих зорилгоор “Булгандаа ирлээ” хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлж, төгсөгчдийг ажлын байраар хангасан хувийн хэвшлийн байгууллагуудыг дэмжин хамтран ажиллана.						
1	Аймгийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллага, ажил олгогчийн болон МСҮТ-үүд, бусад их дээд сургууль төгсөгчдийн нарийвчилсан судалгааг гарган, нэгтгэн мэдээллийн сан үүсгэх	АЗДТГ, НБХ, ХХҮГ, БСУГ, СЗДТГ	2016-2020	-		Мэдээллийн сан үүсгэн салбар дундын хамтын ажиллагаанд ашигласан байна.
2	Шинэ залуу боловсон хүчнийг дэмжих зорилгоор “Булгандаа ирлээ” хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлэх	АЗДТГ, НБХ, ХХҮГ, БСУГ, СЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн хөгжлийн сан 100,0 сая		Хөтөлбөрийг батлан хэрэгжүүлж төгсөгчдийн 70-аас дээш хувийг ажлын байраар хангасан байна.
3	Ажилгүй болон эмзэг бүлгийн иргэдийн мэргэжил, ур чадвар, хүсэл сонирхлыг харгалзан, МСҮТ, бусад бизнесийн төвүүдтэй хамтран “Мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлж ажиллах	ХХҮГ, МСҮТ, БСУГ, СЗДТГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв		Ажил, мэргэжилгүй иргэдийн 80 гаруй хувийг тус хөтөлбөрт хамруулан төгсөгчдийн 50-аас дээш хувийг ажлын байраар хангасан байна.
4	МСҮТ-д суралцагсдын үйлдвэр дээрх дадлага хийх орчин нөхцлийг бүрдүүлэн, Мэргэжлийн сургалт үйлдвэрлэлийн төвүүдийн сургалтын тоног төхөөрөмжийг шинэчлэх, багш нарыг давтан сургах, сургалтын хөтөлбөрийг шинэчлэх зэрэг ажлыг зохион байгуулах	ХХҮГ, МСҮТ, БСУГ, СЗДТГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв ХЭДС		Дадлага хийх орчин нөхцөлийг сайжруулж, 2 МСҮТ-ийн зарим техник тоног төхөөрөмжийг шинэчилсэн байна.
5	Их, дээд сургууль болон МСҮТ-үүдийг төгссөн шинэ залуу боловсон хүчний хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжин, шинээр байнгын болон түр ажлын байр бий болгосон ажил олгогчдыг дэмжин, хамтран ажиллаж урамшуулал олгоно.	ХХҮГ, МСҮТ, БСУГ, СЗДТГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв ХЭДС		Жилд 10-аас доошгүй ажил олгогчийг дэмжин урамшуулал олгосон байна. Төгсөгчдийн 70-аас доошгүй хувь нь ажлын байраар хангагдсан байна.
1.5.2 Жижиг, дунд үйлдвэрлэл, үйлчилгээ, хоршоо, нөхөрлөл, өрхийн болон фермерийн аж ахуй хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх замаар ажлын байр бий болгон ажилгүйдлийг бууруулан иргэдийг тогтвортой ажлын байраар хангана.						
1	Жил бүр 1500-аас доошгүй шинэ ажлын байр	ХХҮГ, МСҮТ,	2016-2020	Улс орон нутгийн		6000-аас доошгүй шинэ ажлын

	бий болгох	СЗДТГ		төсвөөс ХЭДС	байрыг бий болгож, хүн амын ажилгүйдлийг бууруулна.
2	Хөдөлмөр эрхлэх зорилго, чиглэл, ажлын дадлага, туршлагаар нь нэгтгэн хоршоо, нөхөрлөл, фермерийн аж ахуй эрхлэх, хуримтлалын бүлэг байгуулахад дэмжлэг үзүүлж, зээл олгох /үр тариа, төмс, хүнсний ногоо, жимс жимсгэнэ тарих, гахай тахиа үржүүлэх болон бусад чиглэлээр туслах аж ахуй/	ХХҮГ, ХХААГ СЗДТГ, бусад төсөл хөтөлбөрийн байгууллагууд	2016-2020	Улс, ОНТөсөв ХЭДС	Хоршоо, $i^o \delta^o \delta e^o \delta e$, $\delta \delta i$ ерийн аж ахуй эрхлэх, хуримтлалын бүлгүүдийн тоо нэмэгдэж өрхийн амжиргаа, өрхийн орлого нэмэгдсэн байна.
3	Нийтийг хамарсан түр болон улирлын ажлын байраар хангах хөтөлбөрийг орон нутгийн нөөц бололцоо, эрэлт хэрэгцээнд нийцүүлэн хэрэгжүүлж ажилгүй болон ажил олоход хүндрэлтэй иргэдийг ажиллуулж түр, улирлын ажлын байраар хангах	ХХҮГ, ХХААГ СЗДТГ, бусад төсөл хөтөлбөрийн байгууллагууд	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Ажилгүй иргэдийн 50-аас доошгүй хувийг нийтийг хамарсан ажилд оролцуулж өрхийн орлогыг нэмэгдүүлсэн байна.
4	Жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэхэд шаардлагатай техник, тоног төхөөрөмж худалдан авахад дэмжлэг үзүүлэх	ХХҮГ, ХХААГ СЗДТГ, бусад төсөл хөтөлбөрийн байгууллагууд	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, ХЭДС	Жижиг бизнес эрхлэгч аж ахуйн нэгж байгууллагуудад тодорхой хэмжээний дэмжлэг үзүүлэн инкубатор төвийн тоог нэмэгдүүлсэн байна.
5	Нийгмийн зорилтот бүлгийн иргэдийг ногоон ажлын байраар хангах ажлыг зохион байгуулж, байгаль орчны чиглэлээр хэрэгжиж байгаа төсөл хөтөлбөрт хамруулах	ХХҮГ, ХХААГ, БОАЖГ, СЗДТГ, бусад төсөл хөтөлбөрийн байгууллагууд	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, Байгаль хамгаалах сан	Ойн нөхөрлөлийн тоо нэмэгдэж орлого багатай өрхийн гишүүд ногоон ажлын байраар хангагдсан байна.
6	Баг бүрт 1,0-2,0 сая төгрөгний “Бичил зээл”-ийн эргэлтийн санг нэмэгдүүлэх өрхийн бичил бизнесийг дэмжин зээл олгох, үр дүн тооцох	ХХҮГ, ХХААГ, СЗДТГ	2016-2020	“Бичил зээл”-ийн $ud\ddot{a}y\ddot{e}\ddot{o}\ddot{e}\ddot{e}i \ddot{n}ai$ буюу ОНХС	Багийн иргэдийн амжиргаа дээшилж, өөрийн гэсэн эргэлтийн хөрөнгөтэй болсон байна.
7	Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, албан бус хөдөлмөр эрхлэгчдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжиж, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг авч ажиллуулж байгаа аж ахуйн нэгж, байгууллагыг хуулийн дагуу урамшуулах, иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх зорилгоор тэдний хийсэн бүтээгдэхүүний үзэсгэлэн худалдааг жил бүр зохион байгуулж, худалдан борлуулах цэгийг байгуулах	ХХҮГ, ХХААГ, СЗДТГ	2016-2020	Улс орон нутгийн төсөв, ХЭДС,	ХБИ-ийн орлого нэмэгдэж тэдний 40-50 хувь нь ажлын байраар хангагдсан байна. Бүтээгдэхүүнийг худалдан борлуулах цэг бий болж, үйл ажиллагаа нь эрчимжсэн байна.
8	“40-өөс дээш болон ахмад насны иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр”-ийг	ХХҮГ, СЗДТГ, ААХолбоо	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, ХЭДС,	Хөдөлмөр эрхлэх чадвартай ахмад настнуудыг хамруулж 30-

	аймгийн хэмжээнд хэрэгжүүлнэ.				аас доошгүй хувийг түр ажлын байраар ханган өрхийн амжиргааг нь дэмжсэн байна.
9	Ажил олоход хүндрэлтэй иргэдийг ажлын байранд зуучлах, ажлын байрны мэдээллийг олон нийтэд хүргэх, хөдөлмөр эрхлэлтийн үйл ажиллагааг сурталчилах зорилгоор "Хөдөлмөрийн яармаг"-ийг бүсчилсэн хэлбэрээр зохион байгуулах	ХХҮГ, СЗДТГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, ХЭДС,	Ажилгүй иргэдийн 70-аас доошгүй хувийг ажлын байранд зуучлан бүсчилсэн хэлбэрээр "Хөдөлмөрийн яармаг"-ийг жил бүр зохион байгуулж хэвшсэн байна.
10	Аймгийн зарим сумдын орлого багатай малчин өрхүүдээс жил бүр 20-30 өрхийг "Малжуулах төсөлд" хамруулах, малгүй иргэдийг туслах аж ахуй эрхлэхэд дэмжлэг үзүүлэн ажиллах, тэдний орлогыг нэмэгдүүлэх зорилгоор худаг ус гаргах, хадлан тэжээл бэлтгэх, хашаа, хороо барих зэрэг мал аж ахуйн үйлдвэрлэлд шаардлагатай олон нийтийг хамарсан арга хэмжээг түлхүү зохион байгуулна.	ХХҮГ, СЗДТГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, ХЭДС, 90,0 сая	Жил бүр 25-аас доошгүй малчин өрхийг малжуулан, ажлын байраар хангасан байна.
1.5.3 Хөдөлмөрийн бүтээмжийг нэмэгдүүлж, ажлын байрны эмх цэгцгийг сайжруулах чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн хуулийн хэрэгжилтийг ханган бодлого хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлэх, бүх шатанд нийгмийн зөвшлийн 2 болон 3 талт гэрээг /хамтын гэрээ/ байгуулан ажиллана.					
1	Аймгийн АОЭХ-оос 2 жил тутамд нэгдсэн зөвлөгөөнийг зохион байгуулан бизнес эрхлэгчид болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдийн үйл ажиллагааг дэмжин хамтран ажиллах	АЗДТГ, ХХҮГ, ХХААГ, ЭМНДХ, АОЭХ, СЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн хөгжлийн сан 10,0 сая	Нэгдсэн зөвлөгөөнийг 2 удаа зохион байгуулж зарим тулгамдаж байгаа асуудлыг шийдвэрлэсэн байна.
2	"Ажил олгогчийг дэмжих хөтөлбөр" хэрэгжүүлэх, Хувийн хэвшлийн хөрөнгөөр шинээр ажлын байр бий болгосон ялангуяа байгаль орчинд ээлтэй ногоон эдийн засгийн хөгжилд томоохон хувь нэмэр оруулсан, үйлдвэрлэлийн осол зөрчилгүй ажилласан иргэн, аж ахуйн нэгж байгууллагыг шагнаж урамшуулах, дэмжлэг үзүүлэх	АЗДТГ, ХХҮГ, ХХААГ, АОЭХ, СЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн хөгжлийн сан 12,0 сая	10-аас доошгүй аж ахуйн нэгж байгууллага, 20-оос доошгүй иргэнийг тус хөтөлбөрт хамруулсан байна.
3	Хөдөлмөр, нийгмийн зөвшилцлийн гурван талт хэлэлцээрийг амжилттай хэрэгжүүлэх зорилгоор орон нутагт бүх талаар дэмжин ажиллаж сумын салбар хорооны гишүүдийг чадавхижуулах сургалт мэдээллийн ажлыг	АЗДТГ, ХХҮГ, ХХААГ, НДХ, АОЭХ, СЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн хөгжлийн сан 42,0 сая	3 талт салбар хороонд тодорхой хэмжээний төсөв хөрөнгө батлагдаж, үйл ажиллагаа нь эрчимжин, салбар хорооны гишүүдийг чадавхижуулах

	зохион байгуулахад тодорхой хэмжээний төсөв хөрөнгийг шийдвэрлэх, Хөдөлмөрийн маргааныг шуурхай зохицуулах гурван талт салбар хорооны ажлыг эрчимжүүлж санхүүгийн дэмжлэг туслалцаа үзүүлэх				сургалтанд 3-4 удаа бүрэн хамруулсан байна.
4	Хөдөлмөр эрхлэхтэй холбоотой хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах, хяналт тавихад төр хувийн хэвшил нийгмийн түншлэлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагааг уялдуулах, хөдөлмөр эрхлэх болон бусад чиглэлээр байгуулагдсан аймгийн зөвлөлийн бүрэлдэхүүнд төлөөлөл оролцуулан хамтран ажиллах	АЗДТГ, ХХҮГ, ХХААГ, АОЭХ, СЗДТГ	2016-2020	-	Зөвлөлүүдийн бүрэлдэхүүнд төлөөлөл оролцуулан хамтран шийдвэр гаргана.
5	“Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуйн аймгийн дэд хөтөлбөр”-ийг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, үзлэг шалгалтыг жил бүр зохион байгуулан дүгнэж, урамшуулах	АЗДТГ, НБХ, ХХҮГ, ЭМГ, МХГ, НДХ, АҮЭХ, АОЭХ, СЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн хөгжлийн сан 10,0 сая	Үйлдэрлэлийн болон ажлын байран дахь осол гэмтлийн тоо буурч эрүүл аюулгүй ажлын байрны тоо нэмэгдэнэ.
6	Хөдөлмөрийн бүтээмжийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр байгууллага, аж ахуйн нэгжүүдэд “Бүтээмжийн хөдөлгөөн” өрнүүлж уралдаан зарлан дүгнэж урамшуулж хэвших	АЗДТГ, НБХ, ХХҮГ, АОЭХ, СЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн хөгжлийн сан 10,0 сая	Бүтээжмийн чиглэлээр хөдөлгөөн өрнөж байгууллага аж ахуйн нэгжүүдийн ажлын байрны эмх цэгц сайжирч үр дүнд хүрсэн байна.
7	Аймгийн “Цалин хөлсний үзлэг”-ийг зохион байгуулж, МХГ, ХХҮГ-ууд “Хамтран ажиллах гэрээ” байгуулж ажиллах, орон нутагт хийх ХАБЭА-н болон бусад үзлэг шалгалт зөвлөн туслах үйл ажиллагаа, мэдээлэл сурталчилгааны ажлыг хамтран хэрэгжүүлэх	АЗДТГ, НБХ, ХХҮГ, ЭМГ, МХГ, НДХ, АҮЭХ, АОЭХ, СЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн хөгжлийн сан 3,0 сая	Нутаг дэвсгэрийн аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад хөдөлмөрийн хөлсний доод хэмжээнээс багагүй цалин хөлс олгож хэвшин, ажлын байрны эмх цэгц сайжирч ажиллах орчин эрүүл аюулгүй болсон байна.
Нийгмийн халамж, хамгаалал, хүүхэд гэр бүл					
1.5.4 Асран хамгаалагчгүй, хөдөлмөрийн чадваргүй, хөгжлийн бэрхшээлтэй, орон гэргүй иргэдийг асрах, сувилах үүсгэл санаачилгыг дэмжин ажиллаж, тэдэнд зориулсан халамжийн үйлчилгээний төвүүдийг бий болгоно.					
1	ХХҮГ-ын харьяа сувиллын яслийн үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэн, шаардлагатай зарим техник, тоног төхөөрөмжөөр хангах	АЗДТГ, НБХ, ХХҮГ, СЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн хөгжлийн сан, Нийгмийн халамжийн сан 30,0 сая	Сувилалын яслийн үйлчилгээг өргөжүүлэн зуны сургалт явуулах боломжийг бий болгосон байна. Яслийн зарим ангиудыг тоглоомоор хангасан байна.
2	Асран хамгаалагчгүй, ганц бие өндөр настан, орон гэргүй хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг орон байраар хангах, төрөлжсөн асрамжийн	АЗДТГ, НБХ, ХХҮГ, СЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн хөгжлийн сан, Нийгмийн	Жилд 3-аас доошгүй иргэнийг нийгмийн асрамжийн төрөлжсөн үйлчилгээнд хамруулсан байна.

	үйлчилгээнд хамруулах, амралт сувилалд хэвтэн эмчлүүлэхэд туслалцаа үзүүлэх			халамжийн сан 30,0 сая	
3	Гэр бүлийн хүчирхийлэл, хүүхэд хамгааллын чиглэлээр эрх нь зөрчигдсөн иргэдийг хамгаалах “Хүчирхийллээс хамгаалах түр байр”-ны зардлыг шийдвэрлэж, дэмжлэг үзүүлэх	НБХ, ГБХЗХХ, СЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн хөгжлийн сан	Байрны урсгал зардлын асуудлыг шийдвэрлэж, дэмжлэг үзүүлэн иргэд ая тухтай үйлчлүүлэх орчин нөхцөлийг сайжруулсан байна.
1.5.5 Нийгмийн даатгал, халамжийн үйлчилгээг өргөжүүлж, мэдээллийн нэгдсэн системийг боловсронгуй болгон иргэдэд хүндрэл чирэгдэлгүй хөнгөн шуурхай үйлчлэх, зөвлөгөө өгөх цэгийг бий болгон нийгмийн даатгалын хамрагдалтыг нэмэгдүүлэх талаар арга хэмжээ авч ажиллана.					
1	Зорилтот бүлгийн иргэдэд хуулийн дагуу нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмж, нийгмийн халамжийн үйлчилгээнүүдэд хамруулж, цаг хугацаанд нь хөнгөн шуурхай үйлчлэх чиглэлээр анхааран ажиллах	АЗДТГ, ХХҮХГ, ЭМНДХ, СЗДТГ	2016-2020	Нийгмийн халамжийн сан, Нийгмийн даатгалын сан	Иргэдэд тэтгэвэр тэтгэмжийг хөнгөн шуурхай олгож хэвшсэн байна.
2	Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлэн малчдыг болон албан бус секторт хөдөлмөр эрхлэгчдийг нийгмийн даатгалын сайн дурын даатгалд хамруулах ажлыг эрчимжүүлж, сургалт мэдээллийн ажлыг тогтмолжуулах	ЭМНДХ, СЗДТГ	2016-2020	ОНХС, Нийгмийн даатгалын сан 2,0 сая	Сайн дурын даатгуулагчийн тоог аймгийн эдийн засгийн идэвхитэй хүн амын 20 хувьд хүргэх, малчдын нийгмийн даатгалын хамрагдалтыг 30-35 хувьд хүргэх, ЭМД-д даатгуулагчийн тоог суурин хүн амын 90 хувьд хүргэх
3	Аймгийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж байгууллагуудыг нийгмийн даатгалд бүрэн хамруулах ажлыг зохион байгуулах	ЭМНДХ, СЗДТГ	2016-2020	Нийгмийн даатгалын сан	Аймгийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж байгууллагуудын 90-ээс доошгүй хувиар хамруулах
1.5.6 Гэр бүлийн хүчирхийлэл болон хүүхдийг эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр гаргасан санал санаачлагуудыг дэмжин хүүхдэд ээлтэй орон нутаг хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэн хүүхдийн сурч хөгжих орчин нөхцлийг сайжруулна.					
1	“Хүүхдэд ээлтэй орон нутаг” 2016-2020 он хүртэлх аймгийн хөтөлбөрийг батлан хэрэгжүүлэх	НБХ, ГБХЗХХ, СЗДТГ	2016-2020	Улс орон нутгийн төсөв, төсөл хөтөлбөр 40,0 сая	Хүүхдэд ээлтэй ажлын хандлага арга барил, ажил үйлчилгээ төлөвшин хөгжсөн байна.
2	Гэр бүлийн гишүүд, хүүхэд өсвөр үеийнхэнд гэр бүлийн боловсрол олгох хөтөлбөр хэрэгжүүлж, ахмад, залуучууд, хүүхдийн “Алтан хэлхээ” цугларалтыг зохион байгуулах	НБХ, ГБХЗХХ, СЗДТГ	2016-2020	Улс орон нутгийн төсөв, төсөл хөтөлбөр 40,0 сая	Гэр бүлийн гишүүд, хүүхэд өсвөр үеийнхэний гэр бүлийн боловсрол нэмэгдэж, харилцаа хандлага төлөвшиж, 3 үеийнхэний залгамж чанар нэмэгдэж, гэр бүлийн хүчирхийллийн тохиолдол буурсан байна.

3	Хүүхдийн урлаг спортын наадмыг 2 жил тутамд зохион байгуулж, хүүхэд өсвөр үеийнхэнд эх оронч үзэл, эрсдэл даах чадвар, монгол ёс заншил, түүх соёлоос суралцуулах мэдлэг дадал чадвар олгох зорилгоор “Бид Булган хангайн хүүхдүүд” дэд хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлэх	НБХ, ГБХЗХХ, СЗДТГ	2016-2020	Орон нутаг, төсөл хөтөлбөр, салбарын хөрөнгө оруулалт 20,0 сая	Хүүхдийн авьяас хөгжлийг дэмжиж, урлаг спортын наадмыг зохион байгуулсан байна. Дэд хөтөлбөрийг боловсруулан хэрэгжүүлсэн байна.
4	Хүүхдийн Жаргалант зуслангийн ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу хийгдсэн хэсэгчилсэн зураг, төсвийн хүрээнд зарим бүтээн байгуулалтын ажлыг хийж, зусланд “Хүүхэд солилцоо”-ны хөтөлбөр хэрэгжүүлэн ажиллах	НБХ, ГБХЗХХ, СЗДТГ	2016-2020	Хэсэгчилсэн зураг төсөв 1,6 тэр бум төгрөг үүнээс 300 хүүхэд хүлээн авах хүчин чадалтай гал тогоо үйлчилгээний барилга нь -925,5 сая 60 хүүхдийн амрах байрны цогцолбор-770,3 сая	Бүтээн байгуулалтын зарим арга хэмжээг хэрэгжүүлэн, зусланд хүүхэд амрах нөхцөл боломж бүрдэж, хүүхэд солилцооны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлсэн байна.
5	Гэр бүл, хүүхэд залуучуудын хөгжлийн газрын барилгын их засварыг хийж, орчин нөхцлийг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлэх	НБХ, ГБХЗХХ, СЗДТГ	2016-2020	Улс орон нутагийн төсөв 23,0 сая	Барилагад засвар хийж, зарим техник, тоног төхөөрөмжөөр хангасан байна.
6	Аймгийн Хүүхэд залуучуудын соёл, амралтын хүрээлэн /парк/-гийн тохижилтын ажлыг ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу шат дараатайгаар хийж гүйцэтгэх /2-р шатны үйл ажиллагааны хэсэгчилсэн зураг төсөв хийх/	НБХ, ГБХЗХХ, ОНӨСАЦХ, СЗДТГ	2016-2020	Улср орон нутгийн төсөв 1,0 тэр бум	Цэцэрлэгт хүрээлэнгийн тохижилтын ажлыг шат дараатайгаар хийж гүйцэтгэсэн байна.
7	Хууль зүйн хороо, хүүхэд хамгааллын хамтарсан багийг хууль дүрэм журмын дагуу ажиллуулж, хүүхдийн эрхээр мэргэшүүлэх сургалт нөлөөллийн арга хэмжээг хөтөлбөрийн дагуу зохион байгуулах	НБХ, ГБХЗХГ, СЗДТГ	2016-2020	Улс, орон нутгийн төсөв 10,0 сая	Аймагт хууль зүйн хороо, сумдад Хүүхэд хамгааллын хамтарсан баг 16 ажиллаж гэр бүл хүүхдийн асуудлыг шийдвэрлэдэг тогтолцоо бүрдсэн байна.
1.5.7 Хүүхэд, залуучууд, эмэгтэйчүүд, ахмадын чиглэлээр төрийн болон иргэний нийгмийн байгууллагуудын үйл ажиллагааны уялдаа холбоог сайжруулж, бодлогоор дэмжин хамтран ажиллана					
1	Ахмадуудад зориулсан эрүүл мэнд, нийгмийн цогц үйлчилгээ бүхий “Геронтологийн төв” байгуулах	ХХҮГ, ААХолбоо, ЭМГ, Нэгдсэн эмнэлэг, СЗДТГ	2016-2020	Улс орон нутгийн төсөв 50,0 сая	“Геронтологийн төв”-ийг байгуулж аймгийн ахмад наснуудын 80-аас дээш хувийг хамруулан үйлчилгээ үзүүлсэн байна.

2	Ахмад настны нийгмийн хамгааллыг сайжруулж, амралт сувилалын хүчин чадлыг нэмэгдүүлэн засвар үйлчилгээг хийж, шаардлагатай зарим тоног төхөөрөмжөөр хангах	ХХҮГ, ААХолбоо, СЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн хөгжлийн сан, Нийгмийн халамжийн сан 120,0 сая	Ахмадын амралт сувилалын орны тоог 40-50 хувиар нэмэгдүүлж, сэргээн засах техник тоног төхөөрөмжөөр 70-аас дээш хувиар хангасан байна.
3	Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, хүүхдэд зориулсан чөлөөт цагаа өнгөрөөх нийгэмшүүлэх, сэргээн засах эмчилгээ сувилгааны зориулалтаар “Хөгжлийн төв” байгуулах	ХХҮГ, АХБИХолбоо, СЗДТГ	2016-2020	ОНХС, Нийгмийн халамжийн сан 50,0 сая	“Хөгжлийн төв”-ийг байгуулж 20-оос доошгүй байнгын асаргаа шаардлагатай хүүхдүүдийг хамруулсан өдөр өнжүүлэх ажиллаж ХБИ-ийн 60-аас доошгүй хувь нь тус төвөөр үйлчлүүлж хэвшсэн байна.
4	Ахмад настны нийгмийн хамгааллын хуулийн хэрэгжилтийг ханган, албан газар аж ахуйн нэгж байгууллага бүр ахмадын сан байгуулах, харьяалалгүй байгаа ахмад настнуудыг албан байгууллага аж ахуйн нэгжүүдэд харьяалуулах ажлыг шат дараатайгаар зохион байгуулах	ХХҮГ, Холбогдох аж ахуйн нэгж байгууллагууд, ААХолбоо, СЗДТГ	2016-2020	Тухайн байгууллагын төсвийн 0,3 хүртэлх хувь	Аймгийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгж байгууллагын 80-аас дээш хувь нь “Ахмадын сан”-тай болж ахмад настны нийгмийн хамгааллыг сайжруулах зорилгоор зарцуулж хэвшсэн байна. Аймгийн хэмжээнд харьяалалгүй байгаа нийт 400 гаруй ахмад настны 70-аас дээш хувийг албан байгууллагад харьяалуулсан байна.
5	Нийгмийн бүлгүүдийг дэмжих зорилгоор аймгийн ИТХ-аас ахмад, залуучууд, эмэгтэйчүүдийг дэмжих жилийг зарлаж, тэдгээрт чиглэсэн бодлого хөтөлбөрийг боловсруулж, хэрэгжүүлэх.	АЗДТГ, НХХ, ХХҮГ, ГБХЗХГ, СЗДТГ	2016-2020	УТ, ОНХС 60,0 сая	Нийгмийн бүлгүүдийн чиглэлээр баримтлах аймгийн бодлого хөтөлбөрүүдийг боловсруулан хэрэгжүүлж тодорхой хэмжээнд үр дүнд хүрсэн байна.
6	Хүүхэд залуучуудын чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрөөх тэднийг хөгжүүлэх зорилгоор “Хүүхэд залуучуудын хөгжлийн төв”-ийг байгуулан үйл ажиллагаанд нь дэмжлэг үзүүлэн ажиллах	АЗДТГ, НХХ, ГБХЗХГ, СЗДТГ	2016-2020	52,7 сая	“Залуучуудын хөгжлийн төв”-тэй болсон байна. Тус төвийн урсгал зардлыг шийдвэрлэн тогтмол хэвийн үйл ажиллагаатай болсон байна.
1.5.8 Жендэрийн тэгш байдлыг хангах тухай хуулийн хэрэгжилтийг сайжруулж, шийдвэр гаргах түвшин дэхь эмэгтэйчүүдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.					
1	Жендэрийн эрх тэгш байдлыг хангах хуулийн хэрэгжилтийг ханган жил бүр жендэрт суурилсан, жендэрийн мэдрэмжтэй судалгаа хийж, салбар дундын мэдээллийн санг бий болгож, тэгш байдлыг хангах хөтөлбөрийг	АЗДТГ, НХХ, ГБХЗХГ, СЗДТГ, АЭХолбоо	2016-2020	Орон нутгийн хөгжлийн сан 20,0 сая	Суурь судалгааг бүрэн хийж салбар дундын мэдээллийн санг үүсгэн эмхтгэл гаргаж, /гарын авлага/ төрийн албан хаагчдын болон бусад чиглэлээр ашиглах

	шинэчлэн боловсруулж хэрэгжүүлэх				боломжийг бүрдүүлсэн байна. Хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулж хэрэгжүүлэн ажилласан байна.
2	Шийдвэр гаргах түвшинд эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь, оролцоог нэмэгдүүлж, орон нутгийн эмэгтэйчүүдийн уламжлалт мэдлэг, арга зүйг түшиглэн байгаль орчноо хамгаалах, нөхөн сэргээх, цэцэрлэгийн аж ахуй, цэцэрлэгт хүрээлэн байгуулах зэрэг бүтээлч ажилд татан оролцуулах	АИТХ, АЗДТГ, НХХ, ГБХЗХГ, СЗДТГ, АЭХолбоо	2016-2020	-	Шийдвэр гаргах түвшинд эмэгтэйчүүдийн эзлэх хувь өмнөх оны мөн үеийнхээс 10-аас дээш хувиар нэмэгдэж, бусад чиглэлд эмэгтэйчүүдийн манлайлал оролцоо өсөн нэмэгдсэн байна.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ

2.1 Эдийн хөгжлийн

Эдийн засгийн өсөлтийг дэмжиж, технологийн дэвшилд суурилсан үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж, баялгийг бүтээж, орлогыг нэмэгдүүлж, сэтгэл хангалуун аз жаргалтай амьдралыг хамтдаа бүтээнэ.

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгуул-лага	Хугацаа	Хөрөнгийн эх үүсвэр	Хүрэх үр дүн
2.1.1 Бизнесийн таатай орчинг бүрдүүлж, үйлдвэрлэлийг хөгжүүлж дотоодын нийт бүтээгдэхүүнийг жил бүр нэмэгдүүлэх замаар эдийн засгийн өсөлтийг дэмжинэ					
1	Эдийн засгийн хөгжлийн 2016-2020 оны үндсэн зорилтуудыг хэрэгжүүлж, аймгийн нэг хүнд ноогдох ДНБ-ний хэмжээг 25 хувиар нэмэгдүүлнэ.	АЗДТГ, Сумын ЗДТГ	2016-2020	Улс, орон нутгийн төсөв	Хүн амын амьжиргааны түвшин дээшилж нэг хүнд ногдох ДНБ-ийг 6,4 сая төгрөгт хүргэнэ.

2.2 Хүнс, хөдөө аж ахуй

Хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарыг аймгийн эдийн засгийн хөгжлийн тэргүүлэх чиглэл болгон, байгаль, цаг уурын өөрчлөлтөд дасан зохицсон, дэвшилтэд технологид суурилсан бэлчээрийн болон эрчимжсэн мал аж ахуй, газар тариалангийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, бэлчээр, тариалангийн талбайг нөхөн сэргээх, малын үүлдэр угсаа, ашиг шимийг сайжруулах, эрүүл мэндийг хамгаалах, нэгж талбайгаас авах ургацын хэмжээг нэмэгдүүлэх ажлыг шинэ шатанд хүргэнэ.

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгуул-лага	Хугацаа	Хөрөнгийн эх үүсвэр	Хүрэх үр дүн
-----	----------------	-----------------------	---------	---------------------	--------------

Мал аж ахуй:

2.2.1 Мал үржлийн ажил, үйлчилгээ, малын чанарыг сайжруулах замаар эдийн засгийн өсөлтийг хангана.

1	“Сэлэнгэ” үүлдрийн үхрийг сонгон үржүүлэх бүс нутагт үржлийн төв байгуулж, “Сэлэнгэ” үүлдрийн үхрийн удмын санг хамгаалж, өсгөн үржүүлж, ашиг шимийг нэмэгдүүлэх	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, орон нутгийн төсөв	Сэлэнгэ суманд үржлийн төв байгуулж, Сэлэнгэ үүлдрийн үхрийн махны гарц 50-60 кг-аар нэмэгдсэн байна.
2	“Хангай” үүлдрийн хонины удмын санг хамгаалж, өсгөн үржүүлж, ашиг шимийг нэмэгдүүлэх	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Орхон, Бүрэгхангай сумдад өсгөн үржүүлж, ноосны гарц 300-500 гр-аар нэмэгдсэн байна.
3	Бүрэгхангай сумын Дэрст, Цахт Дашинчилэн сумын Доргонт, Хутаг Өндөр сумын Тээл багуудын бог малын хээлтүүлэгчийг мэргэжлийн байгууллагад шилжүүлж, стандартын шаардлага хангасан хээлтүүлэгчээр хангах	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Бог малын үүлдэр угсаа, чанар сайжирч, стандартын шаардлага хангасан хээлтүүлэгчээр хангагдсан байна.
4	“Монгол мал” үндэсний хөтөлбөрийг эрчимжүүлж, бэлчээрийн болон эрчимжсэн мал аж ахуйг зохистой хослуулж, үхэр, хонины аж ахуйг махны чиглэлээр хөгжүүлж, махны экспортыг нэмэгдүүлэх	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	5- аас доошгүй үхэр, хонины аж ахуй байгуулагдаж, малчин өрхийн орлого нэмэгдэнэ.
5	Эрчимжсэн мал аж ахуй болон гахай, шувуу, зөгийн аж ахуй эрхэлж байгаа иргэн, аж ахуй нэгжийг хөнгөлөлттэй зээл, техник технологиор дэмжих	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Эрчимжсэн аж ахуй эрхэлж байгаа иргэн, аж ахуй нэгжийн тоо өсөж, 8- аас доошгүй иргэн, аж ахуй нэгж хөнгөлөлттэй зээлд хамрагдсан байна.
6.	Эрчимжсэн мал аж ахуй эрхэлж буй фермерүүдийг эзэмшлийн газартай болгож, мал аж ахуй, газар тариаланг хослон хөгжүүлэх	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Өндөр ашиг шимтэй малын нийт сүрэгт эзлэх тоо хэмжээ өсч, нэг малаас авах ашиг шимийн үзүүлэлт нэмэгдэнэ.
7	Малын тэжээлийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж, тэжээл үйлдвэрлэгчдийг нэг болон олон наст ургамлын үр, бага оврын	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Нэгжээс авах ургацын хэмжээ нэмэгдэж, техник тоног төхөөрөмжийн хангамж

	техник, тоног төхөөрөмжөөр хангах, дэмжлэг үзүүлэх				сайжирна.
8	Мал аж ахуйн мэргэжилтнүүдийг бэлтгэх давтан сургах ажлыг тодорхой бодлого төлөвлөгөтэйгээр зохион байгуулах	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Мал аж ахуйн мэргэжилтнүүдийн мэргэжлийн мэдлэг,ур чадвар дээшилнэ.
9	Бүх суманд малчдын сургалтын төв байгуулж, түүгээр дамжуулан танхимын ,талбай, өрхийн сургалтуудыг явуулах, тэргүүний сайн малчдын туршлагыг эзэмшүүлэх, дагалдуулах замаар мал маллагааны уламжлалт болон дэвшилтэт арга ажиллагаанд сургаж мэргэшүүлэх ажлыг зохион байгуулах	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Зах зээлийн нөхцөлд аж ахуйгаа үр дүнтэй эрхлэн хөтлөх мэдлэг чадвартай болсон байна.
2.2.2 Бэлчээрийг зохистой ашиглах, эзэмшүүлэх, хамгаалах,талхлагдсан бэлчээрийг нөхөн сэргээх замаар бэлчээрийн даацыг нэмэгдүүлнэ.					
1	Бэлчээрийн ургамалд хор хөнөөл учруулж байгаа мэрэгч амьтан, шавьжтай тэмцэх үйл ажиллагааг байгаль орчинд халгүй, дэвшилтэт арга технологи ашиглан өргөжүүлж, олон улсад туршигдаж, үр дүнгээ өгсөн арга туршлагыг нэвтрүүлж бэлчээрийг үе шаттайгаар нөхөн сэргээх.	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	80.0 и үй ääí ää-ààñ äî î ø äé бэлчээрийн талбайд ургамал хамгааллын арга хэмжээг хэрэгжүүлсэн байна.
2	Бэлчээрийн даац, төлөв байдлын судалгаанд тулгуурлан эдийн засгийн оновчтой хөшүүргийг ашиглан малын тоо, төрөл, сүргийн зохистой бүтцийг тогтоох	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2016	Улс, ОНТөсөв	Мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийг эрхлэн хөтлөх үйл ажиллагаа сайжирна.
3	Ашиглагдахгүй байгаа бэлчээрт худаг гаргах замаар бэлчээр усжуулалтын хэмжээг нэмэгдүүлэх	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	25,0 мян га-аас доошгүй бэлчээр усжуулагдсан байна.
2.2.3 Хөдөөгийн иргэдийн хөдөлмөр хөрөнгөөрөө хоршин ажиллаж,орлогоо нэмэгдүүлэх,боломж,нөхцлийг бүрдүүлнэ.					
1	“Хоршоо хөгжүүлэх аймгийн дэд хөтөлбөр –II”-ийг хэрэгжүүлэх хүрээнд “Хоршоо хөгжүүлэх сан” бий болгох замаар хоршоологчдыг дэмжих	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Хоршоодын үйл ажиллагаа сайжирч, 10-аас доошгүй хоршоо шинээр байгуулагдсан байна.

2	Мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн түүхий эдийн нөөцөд түшиглэсэн боловсруулах үйлдвэр, цехийг аймгийн төв, сумдад бүсчилж хөгжүүлэх. /ноос угаах, арьс шир, сүү, сүүн болон мах, махан бүтээгдэхүүн боловсруулах жижиг цех, айраг савлах, хөхүүр, суран эдлэл хийх, дотор мах, дайвар бүтээгдэхүүн боловсруулах гэх мэт/	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Хишиг-Өндөр, Дашинчилэн, Орхон, сумдад сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, Булган, Хутаг-Өндөр, Сэлэнгэ, Дашинчилэн сумдад мах боловсруулах, Сайхан, Могод сумдад айраг савлах, хөхүүр, суран эдлэл хийх, бүтээгдэхүүн боловсруулах, цехийг бий болгосон байна.
Мал эмнэлэг:					
2.2.4 Мал эмнэлгийн үйлчилгээний олон улсын жишиг, стандартын шаардлагад нийцсэн, үйл ажиллагааны шуурхай, нэгдмэл байдлыг хангасан тогтолцоог бүх шатанд бүрдүүлж, мал эмнэлгийн нэгжүүдийг чадавхижуулж, мал бүхий иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын хариуцлагыг өндөржүүлж, халдварт өвчнөөр тайван байх нөхцлийг хангана.					
1	Малын гоц халдварт, халдварт өвчний тандалт, хяналтыг тогтмолжуулж эрсдэл бүхий бүс нутгийн мал сүргийг урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд хамруулж үр дүнг сайжруулан өвчнөөр тайван нөхцөлийг хангах	ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Гоц халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд хамрагдвал зохих мал, амьтдыг бүрэн хамруулна
2	Малын бруцеллөз, адууны ям, халдварт цус багасах өвчин, үхрийн лейкоз, сүрьеэ өвчний тандах, эрүүлжүүлэх шинжилгээг чанартай зохион байгуулж халдвар тархахаас сэргийлж улмаар халдварлалтын түвшинг бууруулах	ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Шинжилгээнд хамрагдвал зохих мал, амьтдыг бүрэн хамруулж, халдварт өвчний гаралтыг бууруулсан байна.
3	Байгаль орчин, хүн малд сөрөг нөлөөгүй дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэн халдварт өвчний голомтыг устгах, ариутгал халдваргүйжүүлэх ажлыг зохион байгуулж, мал эмнэлэг, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн нөхцлийг сайжруулах	ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Ариутгал халдваргүйжүүлэлтийг чанартай зохион байгуулж, халдварт өвчний голомтыг цаг тухай бүрт нь устгаж мал эмнэлэг, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн нөхцөл сайжирна.
4	“Монгол мал” хөтөлбөрийн хүрээнд байгуулагдсан МЭУТасгийг сум бүрд бүрэн бүрэлдэхүүнээр нь авч ажиллуулах	ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Сумдад мал эмнэлгийн ажил үйлчилгээг мэргэжлийн удирдлагаар хангах,

					зохицуулах, хяналт тавих ажил мэргэжлийн түвшинд чанартай хийгдэнэ.
5	Баг бүрт хувийн мал эмнэлэг, үржлийн нэгжийг үүсгэж, тэдний үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлж, мэргэжилтний хүрэлцээ хангамж, чадавхийг сайжруулах	ХХААГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв, төсөл хөтөлбөр, Хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Мал эмнэлэг, үржлийн нэгжийн өрсөлдөөн үүсч, ажил, үйлчилгээний чанар, хүртээмж сайжирна.
6	Олон улсын жишигт нийцсэн 2-р зэрэглэлийн шаардлага хангасан мал эмнэлэг, ариун цэврийн лабораторийн өргөтгөл барих	ХХААГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Мал эмнэлэг ариун цэврийн лабораторийн багаж, тоног төхөөрөмжүүдийг бүрэн суурилуулна.
7	Мал эмнэлэгийн ариун цэврийн лаборатори MNS ISO 17025 стандартын дагуу итгэмжлүүлэх	ХХААГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн арга зүйн дагуу шинжилгээ хийж баталгаажуулна.
8	Мал эмнэлэгийн ариун цэврийн лаборатори хог хаягдлыг ариутган халдваргүйжүүлэх, устгах байр барьж, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангах	ХХААГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Хүрээлэн буй орчинд хохирол учруулахаас сэргийлж био аюулгүй байдлыг хангана.
9	Хутаг-Өндөр сумын Гуртын гүүрний дэргэдэх Мал эмнэлэг хорио цээр хяналтын цэгийн материаллаг баазын бэхжүүлж ажиллах нөхцлийг сайжруулах	ХХААГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Ажилчдын ажиллах таатай орчин бүрдэж, мэдээ, мэдээллийн холбоо сайжирч, ажлын чанар дээшилнэ.
Газар тариалан:					
2.2.5 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд дэвшилтэт шинэ техник, технологи нэвтрүүлэх ажлыг эрчимжүүлж, усалгаатай талбайг нэмэгдүүлэн, эргэлтийн талбайн ашиглалтыг сайжруулах замаар тогтвортой ажлын байр бий болгоно.					
1	Газар тариалан, эрчимжсэн мал аж ахуй хослон эрхлэх бүс нутгийг тогтоох Үүнд: Үр тариа бүхий сум, багийн бүс нутгийг хамруулах	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл хөтөлбөр	Эрчимжсэн суурин МАА-г хөгжүүлэх болон газар тариаланд дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.
2	Усалтын системийн ашиглалтыг сайжруулах, дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэх замаар усалгаатай тариалангийн хэмжээг нэмэгдүүлэх	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Усалгаатай тариалангийн хэмжээг 3000 га-д хүргэнэ.
3	Төвлөрсөн ногооны талбай бүхий 10	АЗДТГ, ХХААГ,	2016-2020	Улс, ОНТөсөв,	Төмс хүнсний ногоо тариалах

	суманд инженерийн хийцтэй, гүний худаг гаргахад дэмжлэг үзүүлэх	СЗД		төсөл хөтөлбөр, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	талбайн хэмжээ, ургац нэмэгдэж хүн амын хэрэгцээ хангагдана.
4	Аймгийн хэмжээнд эзэмшигдэж байгаа тариалангийн талбайг бүрэн эргэлтэд оруулж, таримлын нэр төрлийг нэмэгдүүлэх	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Аж ахуйн нэгж, иргэдийн эзэмшилд байгаа тариалангийн талбайн ашиглалтыг 100 %-д хүргэнэ.
5	Техник технологи, ажиллах хүч сайтай аж ахуй нэгжийг сонгож үрийн нөөцийн 2 аж ахуй байгуулах	ХХААГ	2016-2019	Орон нутгийн төсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Үрийн аж ахуй бэхжиж, ганд тэсвэртэй, сайн чанарын нутагшсан үрээр дотоодын хэрэгцээгээ хангана.
6	Үр тарианы үйлдвэрлэлийн дэвшилтэд технологид нийцсэн өндөр хүчин чадлын техникийн хангамжийг нэмэгдүүлэх	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл хөтөлбөр, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	үр тарианы таримлын парк шинэчлэлийг 60 хувьд хүргэх
7	Өрхийн тариалан эрхлэгчдийг хоршоо бүлгийн зохион байгуулалтад оруулж дундын үйлчилгээний техникээр хангах	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл хөтөлбөр, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Төмс хүнсний ногооны үйлдвэрлэлийн 70%ийг механикжуулна.
8	Хүнсний ногоо, жимс жимсгэний нэр төрлийг нэмэгдүүлэн, боловсруулах цех, "Нарлаг" хүлэмж байгуулахад дэмжлэг үзүүлэх	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл хөтөлбөр, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Хамгаалагдсан хөрснөөс хүнсний ногооны 10 % ийг хураана.
9	Газар тариалангийн брэнд бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг механикжуулан гарцыг нэмэгдүүлж, баталгаажуулах	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв, төсөл хөтөлбөр, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Аймгийн брэнд бог будаа, арвай, хөх тарианы бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл нэмэгдэж импорт бууран, экспорт нэмэгдэнэ
10	Хутаг-Өндөр суманд 15000 тонны багтаамжтай механикжсан элеватор барих	АЗДТГ, ХХААГ	2016-2018	Улсын төсөв, төсөл хөтөлбөр, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Хутаг-Өндөр, Тэшиг, Баян-Агт сумын үр тариаг хадгалах боломж бүрдэнэ.
11	Худалдааны төвийг түшиглэсэн 500-1000 тн –ы багтаамжтай механикжсан зоорийг энэ чиглэлийн бизнесийн аж ахуйн нэгжийг түшиглэн, Булган суманд	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улсын төсөв, орон нутгийн хөрөнгө, иргэдийн хөрөнгө	Төмс хүнсний ногоог боловсруулах хадгалах тээвэрлэх борлуулах тогтолцоог бий болгож ,

	байгуулах				хүнсний аюулгүй байдлыг сайжруулна.
12	Биологийн гаралтай бордоо, ургамал хамгааллын бэлдмэлийг дотооддоо үйлдвэрлэхэд дэмжлэг үзүүлэх	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв, төсөл хөтөлбөр, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	биобордоо байгуулах цехийг хойд, урд бүсэд тус бүр нэгийг байгуулна.
13	Хөрсийг элэгдэл эвдрэлээс хамгаалах, үржил шимийг сайжруулах зорилгоор сум бүр тариалангийн талбайн 5-10 хувьд $\hat{e} \acute{e} \acute{c} \acute{o} \acute{b} \acute{a} \acute{a} \acute{n}$, байгуулах, тариалангийн талбайн хашааг сэргээн засварлах, шинээр барихад дэмжлэг үзүүлнэ.	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Төсөл хөтөлбөр, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Малын эрсдэл бүхий тариалангийн талбайн 40-60 %ийг хашаажуулж, 4-8 мянган га-д ойн зурвас байгуулсан байна.
14	Мэдлэгт суурилсан, шинжлэх ухааны үндэслэлтэй үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх хүний нөөцийн чадавхийг сайжруулна.	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Төсөл хөтөлбөр, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	ХАА-н салбарын үйлдвэрлэл эрхлэгч нарын мэргэжлийн мэдлэг, ур чадвар нэмэгдэж, эрчимжсэн тариалан эрхлэх боловсон хүчнээр хангагдана.

2.3 Үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээ

“Булган” үйлдвэрлэл, технологийн паркийг байгуулж, үйлдвэрлэл, худалдаа, үйлчилгээний салбарыг төрөлжүүлэн хөгжүүлж, орон нутгийн үйлдвэрлэгчдийн бараа, бүтээгдэхүүнийг хэрэглэх боломжийг бүрдүүлж, төр болон хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаа, аж ахуйн үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлнэ.

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгууллага	Хугацаа	Хөрөнгийн эх үүсвэр	Хүрэх үр дүн
2.3.1 Орон нутгийн түүхий эд, нөөцөд түшиглэсэн дэвшилтэт технологи бүхий нэмүү өртөг шингээсэн жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг түлхүү хөгжүүлж, бүтээгдэхүүний өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх					
1	“Булган” үйлдвэрлэл, технологийн паркийг байгуулж, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдыг татан оролцуулах, бизнес эрхлэх нөхцөл бололцоог бүрдүүлэх	АЗДТГ, ХХААГ, СЗД	2016-2020	Улсын төсөв	Байгаль орчинд сөрөг нөлөөгүй, шинэ дэвшилтэт техник, технологи бүхий бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ бий болгох

2	Ойн нөөцөд түшиглэн мод боловсруулах, модоор эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх эко үйлдвэр байгуулах санал санаачлагыг дэмжих	АЗДТГ, БОАЖГ	2016-2020	ОНТөсөв, төсөл хөтөлбөр, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Ойг цэвэрлэж шахмал түлш, модон эдлэлийн үйлдвэрлэл эрхлэлтийг дэмжиж, ажлын байр нэмэгдэнэ.
3	Аймагт түгээмэл тархсан барилгын материалын түүхий эдийг боловсруулах, цемент, барилгын бетон хийц, өнгөлгөөний тоосго, улаан тоосго, хөнгөн блок, зуурмагны үйлдвэр зэрэг барилгын материалын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх	АЗДТГ, ГХБХБГ, СЗД Хувийн хэвшил	2016-2020	ОНТөсөв, төсөл хөтөлбөр, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Иргэдийн эрэлт хэрэгцээг хангаж, зардлыг хэмнэнэ.
4	Аймгийн төвд шахмал түлшний үйлдвэр байгуулж үйл ажиллагааг нь тогтмолжуулах	АЗДТГ ХХААГ БОАЖГ	2016-2020	Улс,ОНТөсөв	Ойг цэвэрлэж шахмал түлшний үйлдвэрлэл эрхлэлтийг дэмжиж, ажлын байр нэмэгдэнэ.
5	Аймгийн хэмжээнд орчин үеийн эко технологи бүхий ноос, ноолуур, арьс ширний анхан шатны боловсруулалт хийх үйлдвэр байгуулах	АЗДТГ ХХААГ СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Үйлдвэрлэлийн аргаар бэлтгэсэн бүтээгдэхүүний нэр төрөл, тоо өссөн байна.
6	Орон нутгийн экологийн цэвэр брэнд бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, нэр төрлийг нэмэгдүүлэн, стандартын шаардлага хангасан улсын хэмжээнд өрсөлдөх чадвар бүхий бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлд дэмжлэг үзүүлэх	АЗДТГ ХХААГ СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Үндэсний болон орон нутгийн үйлдвэрлэгчдийн бараа бүтээгдэхүүнийг хэрэглэх боломж бүрдэж, төр болон хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаа өргөжинө.
7	Орон нутагт жижиг дунд үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхлэх хүсэлтэй иргэдэд бизнесийн тэгш боломж олгох, зээл тусламжид хамруулах, бүтээгдэхүүний борлуулалтад бодлогын зохицуулалтад хийж дэмжлэг үзүүлэх	АЗДТГ Хувийн хэвшил	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Аж ахуйн нэгж иргэд ажилтай орлоготой байна.
8	Улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хийгдэх бүтээн байгуулалтад орон нутгийн аж ахуйн нэгж байгууллагууд, бизнес эрхлэгчдийг оролцуулах талаар бодлого барьж ажиллах	АЗДТГ, ОНӨГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Аж ахуйн нэгж байгууллага, бизнес эрхлэгчид чадавхижна.

9	Аймгийн төв болон босоо тэнхлэгийн сумдад сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, мах махан бүтээгдэхүүний үйлдвэр, цех байгуулах	АЗДТГ ХХААГ СЗД	2016-2020	Улсын төсөв	Үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан сүү, сүүн бүтээгдэхүүний хангамж нэмэгдэж, баталгаат байдал сайжирсан байна.
10	Булган, Сэлэнгэ, Хутаг-Өндөр, Орхон сумдын гурилын үйлдвэрүүдийг тогтвортой үйл ажиллагаа явуулахад дэмжлэг үзүүлж тоног төхөөрөмж, технологийг шинэчлэх	АЗДТГ ХХААГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Аймгийн хүн амын болон бүсийн аймгуудыг гурилын хэрэгцээг хангаж, мал, амьтны тэжээлийн үйлвэрүүдийг байгуулна.
11	Орхон голын зүүн эргийн базальтийн ордод түшиглэсэн барилгын дулаалгын материал болон шилэн хөвөнгийн үйлдвэр байгуулах санал санаачлагыг бодлогын түвшинд дэмжлэг үзүүлэх	АЗДТГ, ГХБХБГ, ХХААГ	2016-2020	Хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалт	Аймаг, орон нутгийн иргэд барилгын чанартай материалаар хангагдана. Ажлын байр нэмэгдэнэ.
12	Хүнсний зориулалтын савны үйлдвэр байгуулахад дэмжлэг үзүүлэх	АЗДТГ, ХХААГ	2016-2020	УБ хотын ЗАА	Хүнсний зориулалтын бус савны хэрэглээ буурч, дахин хэрэглэхгүй байх
2.3.2 Худалдаа, үйлчилгээний салбарыг төрөлжүүлэн хөгжүүлж, эрүүл ахуйн орчин нөхцлийг сайжруулж, шударга өрсөлдөөнийг бий болгоно.					
1	Бизнес эрхлэгчдийн мэргэжлийн холбоодын үйл ажиллагааг дэмжиж, хамтран ажиллах	АЗДТГ	2016-2020	ОНТөсөв	Хувийн хэвшлийн салбарт ажиллагсдын мэргэжлийн ур чадвар дээшлэх
2	Ахуйн үйлчилгээний төвүүдийг бий болгож, явуулын үйлчилгээ эрхлэх нөхцлийг бүрдүүлэх	АЗДТГ, хувийн хэвшил	2016-2020	Улсын төсөв	Худалдаа, үйлчилгээ эрхлэх хүсэлтэй иргэдийг шаардлагатай мэдээ, мэдээллээр хангах, зөвлөгөө өгөх, үйлчилгээ үзүүлнэ
3	Бизнесийн жишигт нийцсэн “Худалдааны битүү зах” барих, бөөний худалдааны сүлжээг өргөтгөхөд хувийн хэвшлийн санал санаачлагыг дэмжих	АЗДТГ, ХХААГ, Хувийн хэвшил	2016-2020	Улсын төсөв	Бөөний болон жижиглэнгийн худалдааны төв байгуулж, хүнсний бүтээгдэхүүний борлуулалтын оновчтой сүлжээг бий болгосон байна.
4	Үйлчилгээний ажилтнуудын мэргэжлийн түвшинг дээшлүүлж, үйлчилгээний стандарт хангалтыг сайжруулахад	АЗДТГ СХХ Хувийн хэвшил	2016-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгөөр	Худалдаа, үйлчилгээний чанар сайжирч хүртээмж нэмэгдэнэ.

	бодлого, үйл ажиллагаагаар дэмжлэг үзүүлэх				
5	Бараа ажил үйлчилгээний худалдан авалтад орон нутгийн үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчдийн стандартын шаардлагад нийцсэн бараа, бүтээгдэхүүнийг авч ашиглах нөхцлийг бий болгох	АЗДТГ СХХ Хувийн хэвшил	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Аж ахуйн нэгж иргэд ажилтай орлоготой байна.
6	Орон нутгийн үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн бүтээгдэхүүний борлуулалтын худалдааны сүлжээ бий болгох замаар дэмжих	АЗДТГ ХХААГ СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Үйлчилгээ эрхэлж буй газруудын орчин нөхцөл сайжирч, борлуулалт нэмэгдэнэ.
7	Томоохон зах, худалдааны төв болон олон нийт ихээр цуглардаг газруудад эрүүл ахуйн шаардлага хангасан нийтийн боловсон бие засах газар /эко 00/ байгуулж, орчин нөхцлийг нь сайжруулах	АЗДТГ ХХААГ СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Үйлчилгээ эрхэлж буй газруудын орчин нөхцөл сайжирч, борлуулалт нэмэгдэнэ.
8	Шинээр ашиглалтад орж буй аж ахуйн нэгж байгууллагын хэмжих хэрэгслийг баталгаажуулах эталон тоног төхөөрөмжийн шинэчлэлт хийхэд дэмжлэг үзүүлэх	АЗДТГ, СХХ	2016-2020	Улсын болон ОНТөсөв	Шинэ техник технологи бүхий хэмжих хэрэгслүүдийг шалгаж баталгаажуулах боломжтой болно.

2.4 Байгаль орчин, ногоон хөгжил:

Байгаль дэлхийгээ хайрлан хамгаалж, хүрээлэн буй орчны доройтлыг бууруулж, агаарын бохирдлоос урьдчилан сэргийлж, эрүүл, аюулгүй, ногоон хөгжлийг бий болгож, байгальд ээлтэй аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, байгаль хамгаалах үүргийг бүх нийтийн үйл хэрэг болгоно.

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгуул-лага	Хугацаа	Хөрөнгийн эх үүсвэр	Хүрэх үр дүн
2.4.1. Байгалийн нөөц, түүний нөхөн сэргэх чадвар, хувьсал, өөрчлөлтийн чиг хандлага, нийгмийн дэвшлийг түргэтгэх шаардлагатай уялдуулан дасан зохицох, нөөц баялгийг зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх, орчны бохирдлыг					

ᠠᠳᠤᠲᠦᠭᠦ, ᠪᠣᠠᠵᠢᠭᠡ, ᠰᠢᠳᠤ ᠠᠵᠤᠳᠦᠲᠦᠭᠦ, ᠪᠣᠠᠵᠢᠭᠡ, ᠰᠢᠳᠤ ᠠᠵᠤᠳᠦᠲᠦᠭᠦ, ᠪᠣᠠᠵᠢᠭᠡ, ᠰᠢᠳᠤ					
1	“Ногоон хөгжлийн хэтийн зорилт”, бодлогын бичиг баримттай болж, хэрэгжүүлж ажиллах	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД	2016-2020	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Ногоон Эдийн засаг хөгжих чиг хандлага тодорхой болно
2	Хүүхэд, залуучуудад экологийн боловсролыг олгох хөтөлбөр боловсруулж, байгаль орчныг хамгаалах, орчны бохирдлыг бууруулах зан үйлийг хэвшүүлж, байгальд ээлтэй сургуулиудыг бий болгох	АЗДТГ, БОАЖГ, БСГ	2016-2020	ОНТөсөв, төсөл хөтөлбөр	Экологийн боловсролыг нэмэгдүүлэх
3	Байгаль хамгаалах, хууль хяналтын байгууллагуудын нэгдсэн бодлогыг боловсруулж, хэрэгжүүлэх	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв, төсөл хөтөлбөр	Хууль бус мод бэлтгэлтэй тэмцэх
4	Агаарын бохирдлын судалгаа шинжилгээг тогтмолжуулж, бохирдлоос урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах, шинэ дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлэх арга хэмжээг дэс дараатай хэрэгжүүлэх	БОАЖГ, УЦУОША	2016-2020	ОНТөсөв	Агаарын бохирдлыг бууруулж, иргэдийн эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
5	Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг ашиглах, шингэрүүлсэн хийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгж, байгууллагыг бодлогоор дэмжиж ажиллах	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Агаарын бохирдлыг бууруулж, эрчим хүчийг тодорхой хэмжээгээр хэмнэнэ
6	Иргэдийн байгаль орчныг хамгаалах талаар мэдлэг, боловсролыг нэмэгдүүлэх, уламжлалт зан үйл, зөв дадал зуршлыг сэргээн хөгжүүлэх сургалт сурталчилгааг жилд 2-оос доошгүй удаа зохион байгуулж, байгаль орчныг хамгаалах үүргийг бүх нийтийн үйл хэрэг болгох	НБХ, БОАЖГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Байгаль орчноо хайрлан хамгаалах дадал зуршлыг бий болгох
7	Аливаа төслийг хэрэгжүүлэхийн өмнө байгаль орчны нөлөөллийн үнэлгээ хийлгүүлсний үндсэн дээр дараагийн шатны үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж хэвшүүлэх	БОАЖГ, СЗД	2016-2020	Хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Орчны сөрөг нөлөөлөл багасна

8	Орчны бохирдлыг бууруулах, хатуу хог $\bar{o}\bar{a}\bar{u}\bar{a}\bar{a}\bar{e}\bar{u}\bar{a}\bar{a}\bar{o}\bar{o}\bar{a}\bar{e}\bar{o}\bar{o}\bar{e}\bar{a}\bar{o}$, $\bar{o}\bar{u}\bar{a}\bar{u}\bar{d}\bar{e}\bar{u}\bar{o}$, $\bar{o}\bar{a}\bar{a}\bar{a}\bar{e}\bar{a}\bar{o}$, байгальд халгүй аргаар устгах дэвшилтэт арга технологи нэвтрүүлж, аймгийн төвийн гэр хорооллын айл өрхийг хог төрөлжүүлэн хийх хогийн савтай болгон хог хаягдал дахин боловсруулах үйлдвэрлэлийг эхлүүлэх	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Орчны бохирдлыг бууруулан, иргэдийн эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ. 4-өөс доошгүй хүнийг ажлын байраар хангана.
9	Аймгийн төвийн цэвэрлэх байгууламж барих ажлыг хэрэгжүүлэх	АЗДТГ, БОАЖГ, ГХБХБГ	2017-2020	ОНТөсөв	Орчны бохирдлыг бууруулан, иргэдийн эрүүл аюулгүй орчинд амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
2.4.2 Усны нөөцийг хэмнэх, хуримтлуулах, зохистой ашиглах, хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлж, хүн амыг эрүүл ахуйн шаардлагад нийцсэн усаар хангана.					
1	Гидрогеологийн дунд масштабтай зураглал хийлгэж, Хишиг-Өндөр, Баяннуур, Баян-Агт, Гурванбулаг сумын газрын доорх усны ашиглалтын нөөцийг нарийвчлан тогтоох	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД	2017-2020	ОНТөсөв	Газрын доорхи усны нөөцийг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй тогтвортой ашиглана.
2	Орхон голын урсацын тохируулга хийх судалгааны ажлыг хэрэгжүүлж, ажлыг эхлүүлэх	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД	2016-2018	ОНТөсөв	Орхон голын урсацын тохируулгын судалгааны ажлыг хэрэгжүүлж дуусна.
3	Хүн амын усан хангамжийн 40 худагт эрүүл ахуйн шаардлага хангасан ус нөөцлөх сав суурилуулах	БОАЖГ, СЗД	2017-2020	ОНТөсөв	Хүн амыг эрүүл ахуйн шаардлага хангасан усаар хангана.
4	Рашаант, Дашинчилэн суманд хур бороо, цасны усыг хуримтлуулах хөв цөөрөм байгуулах	БОАЖГ, ХХААГ, СЗД	2017-2020	ОНТөсөв	Бэлчээр, газар тариалангийн усан хангамжийг шийдвэрлэх замаар газрын доорхи усыг хэмнэж, цөлжилтийг сааруулна.
5	Хануй, Хульж, Цагаан гол, Их булаг зэрэг рашааны ордуудын нөөцийг тогтоож, хамгаалалтын асуудлыг оновчтой шийдвэрлэх	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД	2017-2020	ОНТөсөв	Рашааны найрлага, нөөцийг тодорхойлон шинжлэх ухааны үндэслэлтэй эмчилгээ сувилгаанд хэрэглэнэ.
6	Хүн амын усан хангамжинд зориулж 20-аас доошгүй худаг шинээр гаргах	БОАЖГ, СЗД	2017-2020	ОНТөсөв	Хөдөөгийн хүн ам, бэлчээрийн усан хангамж нэмэгдэнэ.

7	Усны сан бүхий газар, усны эх үүсвэрийн онцгой болон энгийн хамгаалалтын, эрүүл ахуйн бүсийн хил заагийг тэмдэгжүүлж, дэглэмийг мөрдлөг болгох	БОАЖГ, СЗД	2017-2020	ОНТөсөв	Усны сан бүхий газрыг бохирдлоос хамгаална.
8	Татарсан нуур, цөөрөм, гол, горхины усны түвшинг нэмэгдүүлэх судалгаа, шинжилгээний ажлыг хэрэгжүүлэх	БОАЖГ, СЗД	2017-2020	ОНТөсөв	Нуур, цөөрөм, гол, горхины ус багасаж ширгэж байгаа шалтгаан болон усны түвшинг нэмэгдүүлэх арга замыг тодорхойлно.
9	Ачуут, Дал, Баян, Тал булаг зэрэг голууд, 40-өөс доошгүй булаг, шандны эхийг хашиж хамгаалах	ХБХ, БОАЖГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Усны нөөцийг нитрат, нитрит, амиак, нян, вирусээр бохирдохоос хамгаалж, урсацыг нэмэгдүүлнэ
2.4.3. Ойн нөөцийн менежментийг сайжруулж, зохистой ашиглалт, хамгаалалт, нөхөн сэргээлтийн дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлнэ.					
1	Ойжуулалтыг 300 га-аас доошгүй талбайд зураг төсвийн дагуу хийж, дэвшилтэт технологи бүхий бортоготой тарьцаар ойжуулалт хийх ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлэх	БОАЖГ, СДОАнги	2016-2020	ОНТөсөв	Нөхөн сэргээлтийг шаардлагатай газарт хийж, ойн санг нэмэгдүүлнэ.
2	Ойг цэвэрлэх, арчлах, хамгаалах санаачлагыг өрнүүлж, уг ажлыг гүйцэтгэсэн иргэн, нөхөрлөлийг урамшуулах журам боловсруулж хэрэгжүүлэх	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Ойн нөхөрлөлийн үйл ажиллагааг идэвхижүүлнэ.
3	Ойн сан бүхий сумдад ойн хуурайшилт хортон шавжаас хамаарсан сөрөг үзэгдлийг нарийвчлан судалж, шаардлагатай тохиолдолд модлогийн таваарлаг чанар алдахаас өмнө ашиглах	АЗДТГ, БОАЖГ, СДОАнги	2016-2020	ОНТөсөв	Ойн хортны голомтыг багасгаж, ойг эрүүлжүүлнэ.
4	Ойн хортон шавжаас урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг хэрэгжүүлж, жил бүр 40000 -аас доошгүй га талбайд биологийн болон байгальд аль болох сөрөг нөлөөгүй аргаар тэмцэх	БОАЖГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Ойн хэв шинжийг хадгална.

5	Модыг орлох түлш, барилгын материал, бусад бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, хэрэглээг дэмжих	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Модон бүтээгдэхүүний хэрэглээг зохистой хэмжээнд байлгаж, нөөцийг хамгаална.
6	Ойн үрийн аж ахуйг өргөжүүлж, сайн чанарын үрийн нөөцийг бий болгох	БОАЖГ, СДОАнги	2016-2020	ОНТөсөв	Сайн чанарын тарьц суулгацаар хангах
2.4.4. Цөлжилтэй тэмцэх арга хэмжээг хэрэгжүүлж, бэлчээрийн доройтлыг бууруулах, хортон мэрэгчидтэй тэмцэх, усжуулах байгалийг аясаараа нөхөн сэргэх нөхцлийг бүрдүүлнэ.					
1	"Ногоон хэрэм" болон "Цөлжилт"-ийн эсрэг ойн зурвасыг жил бүр 10-аас доошгүй га газарт байгуулах	БОАЖГ, СДОАнги	2016-2020	ОНТөсөв	Цөлжилт элсний нүүдлийг тогтоон барьж хөрсний доройтлыг бууруулна.
2	Төв суурин газрыг цэцэрлэгжүүлэх ажлыг жил бүр зохион байгуулж, ногоон байгууламжийн хэмжээг 2 дахин нэмэгдүүлж, арчлалт, хамгаалалтын дэвшилтэт технологийг нэвтрүүлэх	БОАЖГ, СДОАнги, СЗД, ТҮА	2016-2020	ОНТөсөв	Ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх
3	Цөлжилт, бэлчээрийн талхлалтыг сааруулах, гол горхи, булаг шандны урсацыг нэмэгдүүлэх зорилгоор мод тарьсан иргэдийг урамшуулах	ХБХ, БОАЖГ, ХААЖДҮГ	2016-2020	ОНТөсөв	Бэлчээрийн даац нэмэгдэж, цөлжих үйл явц саарна
2.4.5. Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн сүлжээг өргөтгөж, газар болон газрын хэвлийг зохистой ашиглах, хамгаалах, нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.					
1	Баян-Агт сумын Хануй, Цагаан гол, Шаргын нуур, Сайхан сумын Хунтын рашаан, Могод сумын Хульжийн рашааны орчимд хамгаалалтын бүс тогтоож, орон нутгийн хамгаалалтад авах	БОАЖГ, СЗД, Сав газрын захиргаа	2017-2018	ОНТөсөв	Байгаль экологийн тэнцвэрт байдлыг хадгалж, хамгаална
2	Түүх, соёл, байгалийн цогцолбор газрын судалгааг гаргаж, улсын болон орон нутгийн хамгаалалтад авч, мэдээллийн сүлжээнд хамруулах	БОАЖГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн хэмжээг нэмэгдүүлнэ
3	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийг түшиглэн эко аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх	БОАЖГ, СЗД, ТХГНХЗ	2017-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Тусгай хамгаалалттай газар нутгийн менежмент сайжирч, аялал жуулчлал хөгжинө
4	Улсын болон орон нутгийн хамгаалалтад авсан газар нутгийн хамгаалалтын дэглэмийг мөрдүүлж, тэмдэг, тэмдэглэгээ,	БОАЖГ	2017-2020	ОНТөсөв	Орон нутгийн тусгай хамгаалалттай газруудын мэдээллийн санг бүрдүүлж,

	мэдээллийн самбартай болгох				уул уурхайн үйл ажиллагаа явуулахыг хориглоно.
5	Эвдэрсэн газрын тоо бүртгэлийн ажлыг зохион байгуулж, төв суурин газрын болон уул уурхайн олборлолт, зам, барилгын ажилд ашигласан, эзэнгүй орхигдсон газрыг ээлж дараатайгаар нөхөн сэргээх, хамгаалах	БОАЖГ	2017-2020	ОНТөсөв	Эвдрэлд орсон газрыг нөхөн сэргээж, байгалийн унаган төрхийг хадгална.
2.5.6. Амьтан, ургамлын удмын санг хамгаалж, нөхөн сэргээх замаар өсгөн үржүүлэх, үр өгөөжийг дээшлүүлнэ.					
1	Агнуурын бүс нутагт биотехникийн арга хэмжээ авч, ан амьтдын өсч, торних нөхцлийг бүрдүүлэх	БОАЖГ	2016-2020	ОНТөсөв	Биотехникийн арга хэмжээг чанартай, үр дүнтэй зохион байгуулна
2	Гол мөрөн, нуур, цөөрмийг түшиглэсэн загас, шувуу, бусад төрлийн амьтдыг өсгөн үржүүлэх аж ахуй байгуулах санаачлагыг дэмжих	БОАЖГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Тодорхой нэр төрлийн амьтдын нөөцийг хамгаална
3	Ургамлын тооллого, судалгаанд үндэслэн 2-оос доошгүй ховор, нэн ховор ургамлыг орон нутгийн хамгаалалтанд явах	БОАЖГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Ховор ургамлыг хамгаална
4	Ашиглалтын нөөцтэй зарим ургамлыг зохистой ашиглах, нэн ховор, ховор ургамлыг нөхөн сэргээх арга хэмжээг хэрэгжүүлэх	ХБХ, БОАЖГ, СЗДТГ	2016-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Нэн ховор, ховор ургамлыг нөхөн сэргээх, үржүүлэх арга хэмжээг авна
5	Хууль бус мод бэлтгэл болон ан амьтны хориотой үед хамтарсан хяналт шалгалтыг зохион байгуулах	БОАЖГ, МХГ, ЦХ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Хяналт шалгалтын ажлыг эрчимжүүлэх
6	Сумдын төвүүдэд Байгаль орчны хэсэг байгуулж, байгаль хамгаалагчдын ажиллах орчин, нөхцлийг сайжруулж, тоног төхөөрөмжөөр хангах	БОАЖГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Хяналт шалгалтын ажлыг эрчимжүүлэх
2.5.7. Ус, цаг уурын урьдчилсан мэдээний чанар шуурхай байдал, мэдээллийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, үйл ажиллагааг сайжруулна.					
1	Сайхан, Баян-Агт, Бугат, Хангал, Орхон, Хишиг-Өндөр, Бүрэгхангай, Баяннуур зэрэг суманд цаг уурын автомат станц	УЦУОША	2017-2018	ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	Цаг уурын ажиглалтын давтамж нэмэгдэж хүнээс шалтгаалах алдаа багасна.

	тавих				
2	УЦУ-ын ажиглалтын талбайн тусгай хэрэгцээний газрыг тодотгож, 100 метрийн радиуст хамгаалалтын бүс тогтоох	УЦУОША, ГХБХБГ	2016-2020	-	Монгол улсын УЦУОХШ-ний тухай хуулийн холбогдох заалтуудыг хэрэгжүүлсэн байна
3	Байгаль орчны шинжилгээний лабораторийн өргөтгөл барих, цэвэр бохирын шугамд холбох итгэмжлэлд хамруулж, шаардлагатай багажаар хангах	ГХБХБГ, УЦУОША	2017-2020	Улс, ОНТөсөв	Лабораторийн хүчин чадал нэмэгдэж, шинжилгээний үр дүн, чанар дээшилнэ.
4	Тэшиг сумын Ус, цаг уур шинжилгээний өртөө, Орхон сумын Ус, цаг уурын харуулын ажлын байр барих, Сэлэнгэ сумын УЦУШ-ний өртөөний барилгад их засвар хийх	ГХБХБГ, УЦУОША	2017-2020	Улс, ОНТөсөв	Ажилчдын ажлын нөхцөл сайжирна
5	Шаардлагатай тохиолдолд Цаг агаарт зориудаар нөлөөлж хур тунадас нэмэгдүүлэх арга хэмжээ авах	АЗДТГ, УЦУОША	2017-2020	Улс, ОНТөсөв	Таримал болон бэлчээрийн ургамлын ургалтыг сайжруулж, ой хээрийн түймэр гарахгүй байх нөхцлийг бүрдүүлнэ

2.5 Аялал жуулчлал

Аялал жуулчлалын салбарыг эдийн засгийн үр өгөөжтэй, байгальд ээлтэй, салбарын нэг болгоно

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгуул-лага	Хугацаа	Хөрөнгийн эх үүсвэр	Хүрэх үр дүн
2.5.1. Аялал жуулчлалын менежментийг сайжруулж, аялал жуулчлалыг эрчимтэй хөгжүүлэх арга замыг судлан тогтоож, жуулчдын сонирхол, хэрэгцээг хангахуйц арга барилыг нэвтрүүлнэ.					
1	Аймгийн хэмжээнд аялал жуулчлалын мэдээллийн төвийг байгуулж, жуулчдад мэдээлэл өгөх, зуучлах, сургалт зохион байгуулах цогц үйлчилгээ үзүүлэх	АЗДТГ, БОАЖГ	2017-2018	ОНТөсөв	Жуулчдыг мэдээллээр хангаж орон нутгаа олон улсын хэмжээнд сурталчилна.
2	Аялал жуулчлалын салбарын зөвлөгөөнийг зохион байгуулж, салбарын тулгамдсан асуудлыг тодорхойлж,	АЗДТГ, БОАЖГ	2017-2020	ОНТөсөв	Салбарын бодлого, зорилт тодорхойлогдоно

	шийдвэрлэх				
3	Түүх, соёлын үл хөдлөх дурсгалт газруудыг тэмдэгжүүлэх, аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн болгох	БОАЖГ, СЗД, Музей	2017-2020	ОНТөсөв	Түүх соёлын үл хөдлөх дурсгалыг аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн болгож жуулчдын тоог нэмэгдүүлнэ.
4	Улсын болон орон нутгийн авто зам дагуу аялагчдад зориулсан стандартад нийцсэн түр буудаллах цэгийг байгуулах, хувийн хэвшлүүдийг бодлогоор дэмжих	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Аялагчдын тав тухтай аюулгүй орчин бүрднэ.
5	Амралт, рашаан сувиллын газруудын байгаль экологийн тэнцвэрт байдлыг хадгалан хамгаалах, аж ахуйн нэгжүүдийн нийгмийн хариуцлагыг нэмэгдүүлж, орчныг бохирдлоос хамгаалах	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД, ТХГНЗ	2017-2020	Хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалт	Байгаль орчины сөрөг нөлөөллийг багасгана.
6	Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг гадаад, дотоодын зах зээлд тогтмол сурталчилж, жуулчдын тоог жил бүр 5 хувиар нэмэгдүүлэх	ЗДТГ, БОАЖГ, СЗД	2017-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Гадаад, дотоодын жуулчдын тоо нэмэгдэж, салбарын хөгжил эрчимжинэ.
2.5.2. Байгалийн үзэсгэлэнт болон түүх, соёлын дурсгалт газар, рашаан сувилал, дэд бүтэц зэрэг давуу талаа түшиглэн аялал жуулчлалыг хөгжүүлж, салбарын үйлчилгээний чанар стандартыг сайжруулж, ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.					
1	Орон нутгийн онцлог, зан заншлыг харуулсан бүтээгдэхүүн үйлчилгээг нэмэгдүүлэх ажлыг зохион байгуулах, нутгийн иргэдийг татан оролцуулж өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэх	БОАЖГ, СЗД, ТХГНХЗ	2017-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Иргэдийн орлого нэмэгдэж, жуулчдад зориулсан бүтээгдэхүүн үйлчилгээний тоо нэмэгдэнэ.
2	Салбарын мэргэжлийн боловсон хүчний тоог нэмэгдүүлэх, ур чадварыг дээшлүүлэх ажлыг зохион байгуулах	БОАЖГ, СЗД	2017-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Аялал жуулчлалын салбарын үйлчилгээ, ажилчдын ур чадвар сайжирна.
3	Аяллын маршрутыг тодотгож, тусгай сонирхлын аяллыг төрөлжүүлэн хөгжүүлэх, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД, ТХГНХЗ	2017-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Тусгай сонирхолын аялал жуулчлал хөгжинэ.
4	Баяннуур сумын "Шороон бумбагар", Булган сумын "Цагаан суварга-Диваажин сүм"-ийг түшиглэсэн аялал жуулчлалын	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД	2017-2020	ОНТөсөв, төсөл хөтөлбөр	Түүх соёлын үл хөдлөх дурсгалыг аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг

	үйлчилгээ бий болгох, цогцолбор байгуулах ажлыг өрнүүлэх				өргөжүүлнэ.
5	Хутаг-Өндөр сумын Хангинахын шугуйн шагайн тойрмын эвент арга хэмжээг зохион байгуулах	НБХ, БОАЖГ,	2016-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Үндэсний спортыг хөгжүүлж, жуулчдын тоог нэмэгдүүлэх, орон нутгаа сурталчилна.
6	"Айрагны баяр" уламжлалт арга хэмжээг эвент болгон хөгжүүлэх	НБХ, БОАЖГ,	2016-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалт	Жуулчдын тоог нэмэгдүүлэх, орон нутгаа сурталчилна.
7	ОХУ-ын Закамень аймагтай хамтран эв модны наадмыг зохион байгуулах	ЗДТГ, БОАЖГ	2016-2020	ОНТөсөв	Хил орчмын улстай соёлын аялал жуулчлалыг өргөжүүлнэ.
8	Баян-Агт сумын шаргын нууранд мөсний шагайн харвааг түшиглэн жуулчдыг татах арга хэмжээг жил бүр зохион байгуулах	НБХ, БОАЖГ, БСГ	2017-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалт	Өвлийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлнэ.
9	Бугат, Хутаг-Өндөр, Хишиг-Өндөр, Тэшиг, Булган сумдад өвлийн амралтын төв, цанын бааз байгуулах хувийн хэвшлийн санаачилгыг дэмжих	АЗДТГ, БОАЖГ, СЗД	2017-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалт	Өвлийн аялал жуулчлал хөгжих нөхцөл бүрдэнэ.
10	Аялал жуулчлалын салбарын бүтээгдэхүүний нөөц, үйлчилгээний газрын мэдээллийг шинэчилж, тохирлын үнэлгээг жил бүр хийж тогтмол хяналт тавих	БОАЖГ, СХЗХ, МХГ, СЗД	2016-2020	ОНТөсөв	Аялал жуулчлалын бүтээгдэхүүний тоо нэмэгдэж үйлчилгээний чанар сайжирна.

2.6 Төсөв, санхүүгийн бодлого

Аймгийн төсөв, санхүүг хариуцлагатай, ил тод, үр ашигтай удирдаж, орон нутгийн хөгжлийг дэмжинэ.

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгуул-лага	Хугацаа	Хөрөнгийн эх үүсвэр	Хүрэх үр дүн
2.6.1 Татварын бааз суурийг өргөтгөх, татвар ногдуулах, хураах үйл ажиллагааг шинэ шатанд хүргэн төсвийн орлогыг нэмэгдүүлнэ.					

1	Хуулиар тогтоосон эрхийн хүрээнд зарим төрлийн татварын хувь хэмжээг орон нутгийн онцлогт тохируулан тогтоож, татварын бааз суурийг нэмэгдүүлэн стандарт түвшинг хангаж ажиллах	АЗДТГ, ТХ	2016-2020	-	Татвар төлөгчийн тоог жил бүр 3 ба түүнээс дээш хувиар нэмэгдүүлж, төсвийн орлогын төлөвлөгөөг ханган ажиллана.
2	Орчин үеийн дэвшилтэт технологид суурилсан цахим тайлан, цахим мэдээлэл, лавлагааг бүрэн нэвтрүүлж, татвар төлөгч бүрд хүрсэн татварын цогц үйлчилгээ үзүүлж татвар төлөлтийг цахимжуулах	АЗДТГ, ТХ	2016-2020	-	Цахим татварын үйлчилгээ нэвтэрсэн байна.
3	Эрсдэлийн удирдлагад суурилсан хяналтын тогтолцоог боловсронгуй болгосноор хяналт шалгалтыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх	АЗДТГ, ТХ	2016-2020	-	Далд эдийн засаг бууран төсвийн орлого нэмэгдэнэ.
2.6.2 Орон нутгийн төсвийн эх үүсвэрийг хамгийн оновчтой, үр ашигтай хуваарилж хэрэгжүүлэх, төсвийн ил тод байдлыг ханган ажиллана.					
1	Төсвийн төсөл боловсруулах, хэлэлцэн батлах, гүйцэтгэлийг зохион байгуулах, хянаж үнэлэхэд иргэд, олон нийтийн оролцоог хангаж ажиллах	АЗДТГ	2016-2020	-	Төсвийн үр ашиг дээшилж, төсөв тунгалаг болсон байна
2	Төсвийн төлөвлөлтийн нэгдсэн мэдээллийн систем нэвтрүүлэх	АЗДТГ	2016-2020	-	Төсвийн үр ашиг дээшилж, төсөв тунгалаг болсон байна.
3	Төсвийн үр ашиггүй зардлыг танаж, хэмнэлтийн горимд шилжүүлэх замаар төсвийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх	АЗДТГ	2016-2020	-	Төсвийн хөрөнгийг зориулалтын дагуу үр ашигтай зарцуулна
4	Тендер шалгаруулалтын ил тод байдлыг ханган, цахим мэдээллийн нэгдсэн систем нэвтрүүлнэ.	АЗДТГ	2016-2020	-	Төсвийн үр ашиг дээшилж, төсөв ил тод болно.
5	“Шилэн дансны тухай” хуулийн хэрэгжилтийг бүх шатанд хангаж ажиллах	АЗДТГ	2016-2020	-	Төсвийн үр ашиг дээшилж, төсөв ил тод болно.
2.6.3 НББүртгэл, аудит дотоод хяналтын тогтолцоог олон улсын жишигт нийцүүлэх, аж ахуйн нэгж байгууллагын бүртгэл хөтлөлт, тайлан гаргалтыг сайжруулах замаар төсвийн орлогын бүрдүүлэлт, зарлагын хэмнэлтэд эерэг нөлөө үзүүлэх, бүх шатны удирдлагад санхүү эдийн засгийн оновчтой шийдвэр гаргахад арга зүйн туслалцаа үзүүлнэ.					
1	“Нягтлан бодох бүртгэлийг хөгжүүлэх”	АЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн	Нягтлан бодох бүртгэлээр тавих

	хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжилтийг хангах			төсөв/100,0 сая/	хяналт сайжирна.
2	Төсвийн ерөнхийлөн захирагчийн төсвийн хөрөнгө, өр төлбөр, орлого зарлага, хөтөлбөр, арга хэмжээ, хөрөнгө оруулалтад санхүүгийн хяналт шалгалт хийж, үнэлэлт дүгнэлт, зөвлөмж гаргах, эрсдэлийн удирдлагаар хангах чиглэлээр тухайн байгууллагын үйл ажиллагааг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлэх	АЗДТГ, СХАА	2016-2020	-	Төсвийн хөрөнгийн ашиглалт зарцуулалтад тавих хяналт сайжирна.
3	Төрийн болон орон нутгийн өмчийн эд хөрөнгийн бүртгэл мэдээллийн нэгдсэн санг ашиглан, хөрөнгийн ашиглалт зарцуулалтад тавих хяналтыг сайжруулж, мэдээллийн ил тод байдлыг хангах	СТСХ, ОНӨГ	2016-2020	-	Нягтлан бодох бүтгэлээр тавих хяналт сайжирна.
4	Төрийн сангийн үйл ажиллагаанд дотоод хяналтын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлж ажиллах	АЗДТГ	2016-2020	-	Нягтлан бодох бүтгэлээр тавих хяналт сайжирна.
2.6.4 Санхүүгийн зах зээлийг хөгжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлэхэд бүх талын зөвлөгөө дэмжлэг үзүүлэх, бодлогын удирдамжаар хангана.					
1	Арилжааны даатгалын компаниудын өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, аж ахуйн нэгж байгууллага, иргэдэд учирч болох эрсдлийг бууруулах, даатгалын ач холбогдлыг сурталчлан даатгуулагчдын тоог нэмэгдүүлэх ажлыг өргөжүүлэх	АЗДТГ	2016-2020	-	Санхүүгийн зах зээлийг хөгжүүлэх бодлогын удирдамжаар хангаж ажиллана.
2	Брокерийн компани, бичил санхүүгийн/банк бус санхүүгийн байгууллага, хадгаламж зээлийн хоршоо/ үйл ажиллагааг дэмжин ажиллах	АЗДТГ	2016-2020	-	Санхүүгийн зах зээлийг хөгжүүлэх бодлогын удирдамжаар хангаж ажиллана.

ГУРАВ. ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖИЛ

Зам, тээвэр, эрчим хүч, мэдээлэл холбоо, барилгын салбарыг хөгжүүлж, орон нутгийн иргэдийн ая тухтай амьдрах орчин нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгуул-лага	Хугацаа	Хөрөнгийн эх үүсвэр	Хүрэх үр дүн
Зам, тээврийн чиглэлээр:					
3.1.1. Аймаг, орон нутгийн авто замын сүлжээг сайжруулж, зарим сумын төвийн авто замыг хатуу хучилттай болгоход улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгөнөөс гадна гадаадын хөрөнгө оруулагчид, дотоодын хувийн хэвшлийн оролцоо, хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.					
1	Эрдэнэт-Хялганатын чиглэлийн авто замыг хатуу хучилттай болгох асуудлыг уулын баяжуулах “Эрдэнэт үйлдвэр”-тэй хамтран шийдвэрлэх	АЗДТГ, СЗД	2016-2020	Улсын төсөв	Тухайн чиглэлийн авто зам, замын байгууламж сайжирч замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал хангагдана.
2	Аймаг, орон нутгийн авто замын сүлжээг сайжруулж, зарим сумын төвийн болон бусад чиглэлийн авто замыг ээлж дараатайгаар хатуу хучилттай болгох	АЗДТГ, СЗД	2017-2020	Улсын төсөв	Авто зам, замын байгууламж сайжирч, замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал хангагдана
3	Тэшиг сумын далан багт Эгийн гол дээр гаталга онгоц байрлуулах, Сэлэнгэ сумын Сэлэнгэ мөрний 437,02 у/м төмөр бетон гүүрийн ашиглалтад оруулах	АЗДТГ, СЗД	2016-2017	ОНТөсөв	Гатлага онгоц суурилагдаж, 437,02 у/м төмөр бетон гүүр ашиглалтад орсон байна.
3.1.2. Аймгийн төвийн авто зам, замын байгууламжийг сайжруулах, нэвтрүүлэх чадварыг дээшлүүлэх, автомашины зогсоолыг шинээр барих ажлыг үргэлжлүүлнэ.					
1	Авто замын зураг төсөв бүхий ажлуудыг үргэлжлүүлэн хийх	АЗДТГ, СЗД	2016-2020	Улсын төсөв	Булган сумын авто замын нэвтрэх чадвар сайжирч, замын байгууламж, уулзвар, авто зогсоолын талбай нэмэгдэнэ.
2	Дашчойнхорлин хийд-Цагаан суваргатай холбох авто зам шинээр барих	АЗДТГ, СЗД	2017-2020	Улсын төсөв	Аялагч, жуулчдын ая тухтай зорчих нөхцөл бүрдэнэ.
3.1.3. Бүсчилсэн хөгжлийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан босоо тэнхлэгийн хатуу хучилттай авто замыг эхлүүлнэ.					
1	Булган аймгийн төв-Орхон-Хишиг-Өндөр-Гурванбулаг чиглэлийн 133,7 км хатуу хучилттай авто зам, замын байгууламжийн барилгын ажлыг эхлүүлэх	АЗДТГ	2018-2020	Улсын төсөв /концесс/	Босоо тэнхлэгийн авто зам, замын байгууламж ашиглалтад орсон байна.
3.1.4. Булган суманд нийтийн тээврийн үйлчилгээг тогтмолжуулж, алсын сумдад хүргэх шуудангийн үйлчилгээний тоог нэмэгдүүлнэ.					
1	Нийтийн зорчигч тээврийн “Авто вокзал”-ын барилга барих	АЗДТГ, ГХБХБГ	2016-2019	Улсын төсөв	“Нийтийн зорчигч үйлчилгээний цогцолбор” ашиглалтад орсон байна.
2	Хөвсгөл Булганы хооронд зорчих урсгалыг нэмэгдүүлэх	АЗДТГ, АТТ	2016-2020	Хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Шинээр маршрут нээгдэж, үйл ажиллагаа тогтворжсон байна

3	Булган суманд нийтийн тээврийн автобусны үйлчилгээг тогтмолжуулах	АЗДТГ, СЗД, АТТ	2016-2020	ОНТөсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Нийтийн тээврийн автобусны үйлчилгээ тогтмолжсон байна.
4	Алсын сумдад хүргэх шуудангийн үйлчилгээний тоог нэмэгдүүлэх	АЗДТГ, СЗД, АТТ, ШҮГ	2016-2020	Хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Алсын сумдад хүргэх шуудангийн үйлчилгээний тоо нэмэгдсэн байна.
5	Орон нутгийн нислэгийг сэргээн тогтворжуулах	АЗДТГ, Нисэх буудал	2016-2020	Улсын төсөв	Аймгийн төв-орон нутгийн нислэг сэргэсэн байна
Эрчим хүчний чиглэлээр:					
3.1.5.Аймгийн төв болон сумдад бий болох шинэ сууршлыг бүсүүдэд эрчим хүчний асуудлыг шат дараатайгаар шийдвэрлэж, эрчим хүчний хангамж муутай, доголдолтой газруудад шинэчлэл хийж, сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг бий болгоно.					
1	Булган сумын Дулааны станцыг үргэлжлүүлэн барьж, ашиглалтад оруулах	АЗДТГ, ГХБХБГ	2016-2017	Улсын төсөв, хувийн хэвшлийн хөрөнгө	Хэсэгчилсэн халаалтын зуухнуудыг төвлөрүүлж, байгаль орчины бохирдлыг багасгана.
2	Аймгийн төв, сумдын эрчим хүчний хуучирсан, шугам сүлжээ, эрчим хүчний хангамж муутай, доголдолтой газруудад шинэчлэл хийх	АЗДТГ, ГХБХБГ	2016-2020	Улсын төсөв	Эрчим хүчний найдвартай ажиллагаа хангагдана.
3	Дулааны станцын цахилгаан хангамжийг сайжруулан 1 хэлхээ газрын кабелиар аваарын нөөц цахилгаан эх үүсвэртэй болгох	АЗДТГ, ЭБЦТС ТӨХК	2016-2017	Улсын төсөв	Дулааны цахилгаан станцын хэвийн үйл ажиллагаа хангагдана
4	Зарим сумдын цахилгаан дамжуулах агаарын шугамыг бетонон тулгуур бүхий СИП кабельд шилжүүлэх	АЗДТГ, ЭБЦТС ТӨХК	2017-2020	Улсын төсөв	Эрчим хүчний найдвартай ажиллагаа сайжирна.
6	Сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрийг гудамж хорооллын гэрэлтүүлэгт ашиглаж, зарим төвлөрсөн багийг цахилгааны эх үүсвэртэй болгох	АЗДТГ, ЭБЦТС ТӨХК	2017-2020	Улс, ОНТөсөв	Гэр хорооллын амьдрах орчин сайжирч, цахилгааны эх үүсвэр нэмэгдэнэ.
Мэдээлэл, холбооны чиглэлээр:					
3.1.6 Хэрэглэгчдэд сүүлийн үеийн дэвшилтэт технологийн гурвалсан болон шилэн кабелийн үйлчилгээ авах боломжийг бүрдүүлнэ.					
1	Өндөр хурдны сүлжээнд холбогдсон сумдын төрийн байгууллагууд болон аж ахуйн нэгж, айл өрхөд шилэн кабель хүргэж, интернетэд холбогдох боломжийг бүрдүүлэх	МТШХХГ, ХХЗХ	2016-2020	Улсын төсөв	Шилэн кабельд холбогдоогүй сумдын холбогдох хэрэглэгчид үйлчилгээ авсан байна.
2	Аймаг, сумын төвүүдэд болон томоохон суурин газрууд, нийтийн эзэмшлийн талбай, олон нийтийн газарт интернетэд холбогдох WI-FI орчныг нэмэгдүүлэх	МТШХХГ, ХХЗХ	2016-2020	Улсын төсөв	Аймаг, сумын төвүүдэд болон томоохон суурин газрууд, нийтийн эзэмшлийн талбай, олон нийтийн газарт интернетэд холбогдох WI-FI орчин нэмэгдсэн байна.
3	Өндөр хурдны телевизийн сигнал дамжуулах "IPTV" технологи нэвтрүүлэх боломжийг	МТШХХГ, ХХЗХ	2016-2020	Улсын төсөв	Сүүлийн үеийн дэвшилтэт технологийн гурвалсан үйлчилгээ

	бүрдүүлэх, Сүүлийн үеийн дэвшилтэт технологийн гурвалсан үйлчилгээ нэвтрүүлэхийг дэмжих				нэвтрүүлэх боломж бүрдсэн байна.
4	Үүрэн холбооны оператор компаниуд 4G технологи нэвтрүүлэх ажлыг дэмжих	МТШХХГ, ХХЗХ	2016-2020	Улсын төсөв	4G технологи нэвтэрсэн байна.
Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын чиглэлээр:					
3.1.7 Баригдаж дуусаагүй нийгмийн дэд бүтцийн барилга байгууламжуудыг дуусгахад анхаарал хандуулж, орон сууцны хорооллыг байгуулж, иргэдийн амьдрах орчинг сайжруулна.					
1	Аймгийн төв болон сумдад баригдаж байгаа дуусаагүй барилга, байгууламжийг үргэлжлүүлэн барьж, ашиглалтад оруулах	АЗДТГ, ГХБХБГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Дуусаагүй барилгууд ашиглалтад орсон байна.
2	Орон сууц барихад дэмжлэг үзүүлж, 200-аас доошгүй айлын орон сууц ашиглалтад оруулах	АЗДТГ, ГХБХБГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	200 айлын орон сууц баригдсан байна.
3	Аймаг, сумын төвүүдийн гэр хорооллын гудамж, нийтийн эзэмшлийн талбайг иргэдийн санаачлага, оролцоонд тулгуурлан гэрэлтүүлэг, тоглоомын талбайтай болгож, хаягжуулах, тохижилтын асуудлыг цогцоор шийдвэрлэх	АЗДТГ, ГХБХБГ	2017-2020	Улс, ОНТөсөв	Гэр хорооллын гудамжны өнгө үзэмж, хаягжилт сайжирч, иргэдийн санаачлага, оролцоонд тулгуурлан жишиг гудамж бий болгоно.
4	Аймгийн төвийн цэнгэлдэх хүрээлэнг шинэ суурьшлын бүсэд байгуулах	АЗДТГ, ГХБХБГ	2017-2019	Улс, ОНТөсөв	Иргэдийн тав тухтай амьдрах орчин сайжирна
5	Сумын төвүүдийг төвлөрсөн инженерийн байгууламж буюу дулаан хангамж, цэвэр усны сүлжээтэй болгох ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлэх	АЗДТГ, ГХБХБГ	2016-2019	Улсын төсөв	Иж бүрэн инженерийн шугам сүлжээтэй болж, оршин суугчдын ажиллаж, амьдрах орчин сайжирна.
6	Үйлдвэржилтийн болон шинэ суурьшлын бүсүүдэд инженерийн дэд бүтэц байгуулах	АЗДТГ, ГХБХБГ	2017-2020	Улс, ОНТөсөв	Үйлдвэржилтийн болон шинэ суурьшлын бүсүүдийн цахилгаан, цэвэр усны хэрэгцээ хангагдана.
7	Булган сумын оршин суугчдыг үерийн усны аюулаас хамгаалах үерийн ус зайлуулах суваг, даланг шинэчлэх	АЗДТГ, ГХБХБГ, ОБГ	2016-2020	Улс, ОНТөсөв	Үерийн усны учирч болох эрсдэлээс иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг хамгаална.
3.1.8 Иргэдийн оролцоотой газар зохион байгуулалтын төлөвлөлт хийж, газрын нөөцийг шинжлэх ухааны үндэслэлтэй зөв зохистой ашиглана.					
1	Аймгийн газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг шинэчлэн боловсруулах	АЗДТГ, ГХБХБГ	2017-2020	Улс, Орон нутгийн төсөв	Газар, ашиглах, хамгаалах асуудлыг оновчтой зохион байгуулна
2	Газрын шинэтгэлийн ажлыг эрчимжүүлж, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудад газар эзэмшүүлэх ажлыг 20 хувиар, газрыг иргэн	АЗДТГ, СЗД, ГХБХБГ	2017-2020	Орон нутгийн төсөв	Газар эзэмшүүлэх ажил 20 хувиар, өмчлүүлэх ажилыг 25 хувиар өссөн байна.

	бүрт үнэ төлбөргүй өмчлүүлэх ажлыг 25 хувиар өсгөж, эдийн засгийн эргэлтэд оруулах боломжийг бий болгох				
3	"Газрын кадастрын мэдээллийн сан"-г солбицлын нэгдсэн тогтолцоонд шилжүүлэх ажлын хүрээнд /Лэнд менежер/ программ хангамжийг Булган аймгийн хэмжээнд нэвтрүүлэх	ГХБХБГ	2017-2018	Орон нутгийн төсөв	Газрын мэдээллийн сангийн баяжилтыг цаг алдалгүй хийж, иргэдэд нээлттэй болгоно.
4	Төвлөрсөн зам дагуух аймгийн хилийн цэсийг баталгаажуулж, Булган аймгийн газар нутгийг илэрхийлсэн самбаруудыг босгох, газрыг аялал жуучлал, худалдаа үйлчилгээ, фермерийн зориулалтаар олгох асуудлыг шийдвэрлэх	АЗДТГ, ГХБХБГ	2017-2019	Орон нутгийн төсөв	Аялагч, жуулчид мэдээлэл авах, тэдний түр амрах нөхцөл бүрдэхээс гадна фермерийн аж ахуй хөгжинө.
5	Газрын төлбөрийн орлогын зохих хувийг газрыг хамгаалах, нөхөн сэргээх болон газар зохион байгуулалтын бусад арга хэмжээнд зарцуулах асуудлыг жил бүр төлөвлөн баталгаажуулж, хэрэгжилтийг ханган ажиллах	АЗДТГ, ГХБХБГ	2017-2020	Орон нутгийн төсөв	Хуулийн хэрэгжилт хангагдана.

ДӨРӨВ. ЗӨВ ЗАСАГЛАЛ

Төрийн албаны уламжлал шинэчлэлийг хослуулан, шийдвэр гаргахад иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлж, хяналт шинжилгээ, дотоод аудит тогтмолжсон, эдийн засгийн үр өгөөжтэй гадаад харилцааг бэхжүүлэн, ИРГЭНДЭЭ ОЙР ҮЙЛЧИЛДЭГ, МЭРГЭШСЭН, ТОГТВОРТОЙ ТӨРИЙН АЛБЫГ ТӨЛӨВШҮҮЛНЭ.

д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгуул-лага	Хугацаа	Хөрөнгийн эх үүсвэр	Хүрэх үр дүн
4.1.1 Зөв, оновчтой, үр өгөөжтэй бодлого, үйл ажиллагааг үр дүнд хүргэхийг зорьж ажиллана.					
1	Иргэдийн санал, санаачлагаар дэмжигдсэн бодлого, хөтөлбөрийг боловсруулах төслийн баг томилж ажиллуулах	АЗДТГ	2016-2020	-	Иргэдийн санал, санаачлагыг байнга сонсдог түүнийг хэрэгжүүлдэг төслийн баг ажиллаж хэвших
2	Аймаг, сумын ИТХ-ын төлөөлөгчидтэй Төр, захиргааны байгууллага хамтарч ажиллах журам гарган, хэрэгжүүлэх	АЗДТГ	2016-2017	-	Хамтын ажиллагаа дээшилнэ.

3	Аймаг байгуулагдсаны 80-н жилийн ойг тусгай төлөвлөгөөний дагуу зохион байгуулах	АЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв, хандив тусламж	Бүтээн байгуулалтын ажлууд хийгдсэн байна.
4.1.2 Төрийн албанд, ахмад үеийнхээ мэдлэг чадвар, дадлага туршлага, арга барил, хандлагыг тусган авч, ахмад, дунд, залуу үеийн 3 цагийн хэлхээсэнд хамтран ажиллана.					
1	Төрийн албанд ажиллаж байсан ахмад, дунд үе залуучуудын төлөөллийн уулзалтыг жил бүр хийж, гарсан санал зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх	АЗДТГ, ТАЗ	2016-2020	6 сая	Мэдлэг чадвар арга туршлага нэмэгдсэн байна.
2	Төрийн албанд шинэ бүтээлч санаачлагыг уламжлалт арга барилтай хослуулан хэрэгжүүлэх	АЗДТГ	2016-2020	-	Төрийн залгамж холбоог үргэлжлүүлнэ.
3	Аймгийн Засаг даргын дэргэд орон тооны бус ахмадын зөвлөлийг байгуулах	АЗДТГ	2016	-	Ахмадуудын санаа бодлыг үйл ажиллагаандаа тусгасан байна.
4.1.3 Засаг, захиргааны анхан шатны нэгж багийн хөгжлийг бүх талаар дэмжиж, бэхжүүлнэ.					
1	Хангал, Баяннуур, Рашаант сумдыг Багийн хөгжлийн төвтэй болгох	Аймаг, сумын ЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв	Жишиг багт нийцсэн хөгжлийн төвүүд бий болж, иргэд үйлчлүүлэх таатай орчин бүрдэнэ.
2	Багийн өдөрлөгийг жилд 4 удаа хийж, иргэд саналаа гаргаж хэлэлцдэг хэлбэрт шилжүүлэх	Сумын ЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв	Иргэдийн саналыг сонсдог, гарсан саналыг хэрэгжүүлэх ажил зохион байгуулдаг болно.
3	Багийн Засаг дарга, эмч, ИНХ-ын дарга, байгаль хамгаалагч нарын зөвлөгөөнийг жил бүр хийж, гарсан санал уриалгыг анхан шатанд хэрэгжүүлэх төлөвлөгөө гаргаж ажиллах	АЗДТГ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв	Зөвлөгөөнөөр гарсан саналыг хэрэгжүүлж үр дүнд хүрэх
4.1.4 Төрд тангараг өргөж, хариуцлага хүлээсэн бүх шатны төрийн албан хаагчдаа үнэнч шударга, ёс зүйтэй, тогтвор суурьшилтай, сэтгэл хангалуун ажиллаж, амьдрах орчин нөхцлийг бүрдүүлж, Хүний нөөцийн бодлогыг боловсруулан хэрэгжүүлж, байгууллагын соёл, хандлагыг төлөвшүүлнэ.					
1	Төрийн албан хаагчдын "Хүний нөөцийн бодлого"-ыг боловсруулан хэрэгжүүлэх	АЗДТГ	2017-2020	Орон нутгийн төсөв	Хөтөлбөр амжилттай хэрэгжсэн байна.
2	Төрийн албанд мэргэшсэн албан хаагчдыг бүрдүүлэх зорилгоор ажлын	АЗДТГ	2016-2017	-	Төрийн албаны үйл ажиллагааны үр нөлөө

	байрны үзлэг шалгалт хийж, ажил үүргийн хуваарийг оновчтой болгох				нэмэгдсэн байна.
3	Төрийн байгууллага бүр ажил, үйлчилгээний онцлогт тохирсон соёл, хандлагыг тодорхойлох	АЗДТГ	2016-2017	-	Төрийн байгууллагын үйлчилгээний соёл тодорхойлогдсон үйлчилгээг эрхэмлэсэн төрийн алба бий болсон байна.
4	Төрийн албаны удирдах албан тушаалтан, төсвийн шууд захирагч нарыг нээлттэй, өрсөлдөөний зарчмаар сонгон шалгаруулах	АЗДТГ, ТАЗ	2016-2020	-	Төрийн алба мэргэшсэн, тогтвортой байх нөхцөл бүрдэнэ.
5	Төрийн албанд залуу боловсон хүчнийг ажиллуулах боломж, нөхцлийг бүрдүүлэх	Төрийн байгууллагууд	2016-2020	-	Төрийн албаны залгамж чанар бий болно.
6	Бүх шатны хурлын төлөөлөгч, ажлын албаны ажилтнуудыг төлөвлөлтийн дагуу мэргэшүүлэх сургалтад хамруулах	АИТХ, АЗДТГ	2017-2018	10 сая	Мэдлэг чадварыг дээшлүүлсэн байна.
7	Алслагдсан сумдад ажиллаж байгаа мэргэжлийн боловсон хүчнийг тогтвор, суурьшилтай ажиллуулах үүднээс гэрээ байгуулж ажиллах нөхцөл боломжийг ханган, ажлын байр болон дотоод гадаадын сургалтад хамруулж, мэдлэг боловсролоо дээшлүүлэх боломж нөхцлийг дэмжих	АЗДТГ	2017-2020	20 сая	Чухал шаадлагатай мэргэжлийн судалгаатай болж, гэрээ байгуулах нөхцлийг бий болгосон байна.
8	Сумдын Засаг даргын Тамгын газрын барилгад их болон урсгал засварыг үе шаттайгаар хийх	АЗДТГ, ГХБХБГ	2017-2020	Улс, ОНТөсөв	Төрийн албан хаагчдын ажиллах нөхцөл сайжирна.
4.1.5 Нутгийн удирдлагын байгууллагын үйл ажиллагааны ил тод, нээлттэй байдлыг хангаж, иргэдэд хүргэх мэдээллийг өргөжүүлж, цахим хэлбэрээр мэдээлэл, үйлчилгээ авах бололцоо, нөхцлийг сайжруулна.					
1	Төрийн байгууллагуудын цахим үйлчилгээг нэмэгдүүлэх, цахим мэдээллийг иргэдэд хүргэдэг шинэ арга барилыг бий болгох	АЗДТГ, төр, захиргааны байгууллага	2016-2017	-	Иргэд мэдээллийг хурдан шуурхай авдаг болох
2	Төр, захиргааны байгууллагын удирдлагууд иргэддээ улирал тутам хийсэн ажлаа тайлагнаж, санал хүсэлтийг	АЗДТГ, төр захиргааны байгууллагууд	2016-2020	-	Төр нь иргэддээ ажлаа тайлагнадаг тогтолцоо хэвших

	сонсдог графикт тогтолцоог хэвшүүлэх				
3	Аймгийн албан ёсны вэб сайтыг шинэчилж, вэб сайт баяжуулах журмын хэрэгжилтийг сар бүр хангаж ажиллах	АЗДТГ, төр захиргааны байгууллагууд	2016-2020	Орон нутгийн төсөв /3 сая/	Мэдээллийн хүртээмж сайжирна.
4	Төрийн үйлчилгээний “Нэг цэг”-үүдийг тогтворжуулж, “Угтах үйлчилгээ”-г нэвтрүүлэх	АЗДТГ	2017-2018	Орон нутгийн төсөв	Иргэдэд төрийн үйлчилгээг шуурхай хүргэх
5	Төвийн болон орон нутгийн хэвлэл мэдээллийн байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, нутгийн захиргааны байгууллагын үйл ажиллагааг олон нийтэд мэдээлж, сурталчлах мэдээллийн багтаамж, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх ажлыг зохион байгуулах	АЗДТГ, төр захиргааны байгууллага	2016-2017	Орон нутгийн төсөв /5 сая/	Мэдээллийн хүртээмж нэмэгдэнэ.
6	Төрийн байгууллагын “Ил тод байдлыг илтгэх шалгуур үзүүлэлт”-ийг хангаж ажиллах	АЗДТГ, төрийн байгууллагууд	2016-2020		Төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааны ил тод нээлттэй байдал сайжирч, төрийн үйлчилгээнд өгөх иргэдийн үнэлгээ нэмэгдэнэ.
7	Иргэдээс байгууллага, албан тушаалтанд ирүүлсэн өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх хугацааг 2 дахин багасгана.	АЗДТГ, төрийн байгууллагууд	2016-2020	-	Төр, иргэний итгэлцэл бэхжинэ.
4.1.6 Аливаа шийдвэр гаргахдаа иргэд, олон нийтийн саналыг авч, нийгмийн бүлгүүдийн оролцоонд тулгуурлаж, олонхийн эрх ашгийг дээдэлсэн зөв бодлого гаргаж, хэрэгжүүлнэ.					
1	Хөтөлбөр, төсөл боловсруулахдаа иргэний танхимаар хэлэлцүүлж хэвшүүлэх	АЗДТГ, Төрийн байгууллагууд	2016-2020	-	Шийдвэр гарах түвшинд иргэдийн оролцоо нэмэгдэнэ.
2	Иргэний нийгмийн байгууллагууд, төрийн бус байгууллагууд, иргэдийн сайн дурын нөхөрлөл, бүлгүүдийн үүсгэл санаачилгыг дэмжиж, төрийн зарим чиг үүргийг тэдгээрээр төлөөлүүлэн гүйцэтгүүлэх замаар төвлөрлийг сааруулах	Төр, иргэний нийгмийн байгууллагууд	2016-2020	Орон нутгийн төсөв	Төр, иргэний түншлэл нэмэгдэнэ.
4.1.7. Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний үр дүнг бодлого боловсруулах, төлөвлөлтийн шатанд тусгах, ашиглах чадавхийг бүх шатны байгууллагад бий болгоно.					
1	Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний үр дүнг	АЗДТГ,	2016-2020	Орон нутгийн	Төрийн үйлчилгээний чанар,

	бодлого төлөвлөлтийн шатанд тусгах, бодлогын нөлөөллийн үнэлгээ хийх, ашиглах чадавхийг бүх шатны байгууллагад бий болгох	Төрийн байгууллагууд		төсөв Жил бүр 2,0 сая	хүртээмж, төлөвлөсөн бодлогын хэрэгжилт сайжирна.
2	Үд äĵi ä ħóóðëĕñàí òŷí àèð-ø èí æëĕäŷŷ, үнэлгээний арга ажиллагааг төр төсвийн байгууллагуудад нэвтрүүлэх	АЗДТГ, Төрийн байгууллагууд	2016-2020	Орон нутгийн төсөв	Төрийн бодлогын чанар хүртээмж сайжирна.
3	Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний цахим тайлангийн үйл ажиллагааг нэвтрүүлэх	АЗДТГ, Төрийн байгууллагууд	2016-2020	Орон нутгийн төсөв	Төрийн бодлогын олон нийтэд нээлттэй болж, төрийн бодлогод олон нийтийн гүйцэтгэх үүрэг, оролцоо сайжирна.

4.1.8. Бодлого төлөвлөлт, хэрэгжилт, хяналтын бүх үе шатанд олон нийтийн оролцоог хангах, олон нийтийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулах, санхүүжүүлэх арга замыг тодорхой болгох, үр дүнд суурилсан хяналт-шинжилгээ, үнэлгээг байнгын үйл явц болгон тогтмолжуулж, үр нөлөөг дээшлүүлнэ.

1	Бодлого төлөвлөлт, хэрэгжилт, хяналтын бүх үе шатанд олон нийтийн оролцоог хангах, олон нийтийн хэлэлцүүлэг зохион байгуулах, санхүүжүүлэх арга замыг тодорхой болгох	АЗДТГ, Төрийн байгууллагууд	2016-2020	Орон нутгийн төсөв Жил бүр 5,0 сая	Төрийн бодлого олон нийтэд нээлттэй болж, төрийн бодлогод олон нийтийн гүйцэтгэх үүрэг, оролцоо сайжирна.
2	Хяналт шинжилгээ, үнэлгээний үр дүнг иргэд олон нийтэд хүргэх арга зүйг сайжруулах, Аймаг, сумын хэмжээнд төрийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийн талаарх хэрэглэгчийн үнэлгээг цахим хэлбэрээр авах механизмыг нэвтрүүлэх	АЗДТГ, Төрийн байгууллагууд	2016-2020	Орон нутгийн төсөв 5,0 сая	Төрийн бодлого олон нийтэд нээлттэй болж, төрийн бодлогод олон нийтийн гүйцэтгэх үүрэг, оролцоо сайжирна.
3	Хэрэглэгчийн үнэлгээг судалгаа, хяналт-шинжилгээ, үнэлгээний чиглэлээр ажилладаг мэргэжлийн болон төрийн бус байгууллагаас ажлын туршлага, хүний нөөцийн хүчин чадал зэргийг харгалзан сонгон шалгаруулж хийлгэх	АЗДТГ, Төрийн байгууллагууд	2016-2020	Орон нутгийн төсөв /Жил бүр 5.0 сая/	Төрийн бодлого олон нийтэд нээлттэй болж, төрийн бодлогод олон нийтийн гүйцэтгэх үүрэг, оролцоо сайжирна.

4.1.9 Гадаад харилцааг өргөжүүлж шинэ шатанд гарган, бизнес эрхлэгчдийг холбож өгнө.

1	Тэшиг сумын Бага Илэнх боомтыг улирлын чанартайгаар нээн ажиллуулах	АЗДТГ	2016-2020		Гадаад харилцааг эдийн засагжуулах нөхцөл бүрдсэн байна
---	---	-------	-----------	--	---

2	Хөвсгөл-Байгаль нуурын орчимд аялал жуулчлал хөгжүүлэх	АЗДТГ, БОАЖГ	2016-2020	-	Гадаад харилцааг эдийн засагжуулах нөхцөл бүрдсэн байна
3	Уламжлалт харилцаат ОХУ-ын Буриад улсын Закамень аймагтай боловсрол, эрүүл мэнд, спорт, хөдөө аж ахуйн чиглэлээр хамтран ажиллах	АЗДТГ, БСУГ ЭМГ ХХААГ	2016-2020	-	Гадаад харилцааг эдийн засагжуулах нөхцөл бүрдсэн байна
4	ОХУ-ын Красноярск мужтай эдийн засаг, нийгэм, хөдөө аж ахуйн салбарт хамтарч ажиллах	АЗДТГ, БСУГ ЭМГ ХХААГ	2016-2020	-	Гадаад харилцааг эдийн засагжуулах нөхцөл бүрдсэн байна
5	Холбооны бүгд найрамдах Герман улстай хамтран ажиллах нөхцлийг судлах	АЗДТГ, ХХААГ	2016-2020	-	Эдийн засаг, Нийгмийн салбарын хамтын ажиллагаанд ахиц гарсан байна.
6	Бүгд найрамдах Австри улстай эдийн засаг, нийгмийн салбарт хамтран ажиллах	АЗДТГ, ХХААГ	2016-2020	-	Эдийн засаг, Нийгмийн салбарын хамтын ажиллагаанд ахиц гарсан байна.
7	Япон улстай хөдөө аж ахуй, эрүүл мэнд, боловсролын салбарт хамтран ажиллах	АЗДТГ, БСУГ ЭМГ ХХААГ	2016-2020	-	Эдийн засаг, Нийгмийн салбарын хамтын ажиллагаанд ахиц гарсан байна.
8	АНУ-тай боловсрол, эрүүл мэндийн салбарт хамтран ажиллах	АЗДТГ, БСУГ ЭМГ	2016-2020	-	Эдийн засаг, Нийгмийн салбарын хамтын ажиллагаанд ахиц гарсан байна.
9	БНХАУ-ын Ху-Нань мужийн Иан хот, ӨМӨЗО-ны Улаанхад хоттой Хөдөө аж ахуйн салбарт хамтран ажиллах	АЗДТГ, ХХААГ	2016-2020	-	Эдийн засаг, Нийгмийн салбарын хамтын ажиллагаанд ахиц гарсан байна.
10	БНСУ-тай эдийн засаг, нийгмийн салбарт хамтран ажиллах	АЗДТГ БССГ	2016-2020	-	Эдийн засаг, Нийгмийн салбарын хамтын ажиллагаанд ахиц гарсан байна.

ТАВ. ХУУЛЬ ЭРХ ЗҮЙ, БАТЛАН ХАМГААЛАХ, АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ

Авлига ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлж, нийтийн албаны ёс зүйг өндөржүүлэн, олон нийтийн эрх зүйн мэдлэгийг дээшлүүлэх замаар төрийн албаны сахилга хариуцлагыг дээшлүүлнэ. Хууль хяналтын болон үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын хамтын ажиллагааг хөгжүүлж, иргэний аюулгүй АМЬДРАХ ОРЧНЫГ БҮРДҮҮЛЭХ зорилгоор эрсдэлд суурилсан удирдлага, шуурхай бэлэн байдлыг хангана.

Д/д	Гүйцэтгэх ажил	Хариуцах байгуул-лага	Хугацаа	Хөрөнгийн эх үүсвэр	Хүрэх үр дүн
5.1.1 “Иргэний эрх зүйн боловсрол” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, сум байгууллагад эрх зүйч мэргэжилтэн, иргэний эрх зүйн хөтөч бэлтгэн, хууль зүйн туслалцааг иргэд, байгууллагад үзүүлнэ.					
1	Сум, байгууллагуудад төрийн захиргааны асуудал хариуцсан мэргэжилтнийг эрх зүйн ажилтнаар, багийн иргэдийн нийтийн хурлын дарга нарыг “Эрх зүйн хөтөч”-өөр бэлтгэх	ХЭЗХ	2017	5,0 сая Орон нутгийн төсөв	Иргэнд хууль зүйн туслалцааны үйлчилгээ ойртоно
2	Тусгайлан бэлтгэсэн гарын авлага, сэдвийн дагуу сум, баг, байгууллагад эрх зүйн зайны сургалтыг зохион байгуулах	Сумын ЗДТГ ХЭЗХ	Улирал тутамд	Орон нутгийн төсөв, Төслийн хөрөнгө оруулалтаар	Нэгэн зэрэг олон оролцогчтой сургалтыг зохион байгуулдаг болно
3	Сонин, хэвлэл мэдээллийн хэрэгсэл, цахим орчин ашиглан хууль сурталчилах	ХЭЗХ	Сар тутам	Орон нутгийн төсөв	Эрх зүйн мэдээлэл иргэдэд ойр болно.
4	“Хэрэглэгчийн боловсрол” төвийн үйл ажиллагааг дэмжин, хэрэглэгчийн гомдлыг шийдвэрлэх	ХЭЗХ	Улирал бүр	5,0 сая Орон нутгийн төсөв, төсөл хөтөлбөр	Хэрэглэгчийн боловсрол дээшилсэн байна
5	Хуульчийн мэргэжлийн холбоо, өмгөөлөгчдийн зөвлөлтэй хамтран иргэдэд хууль зүйн үнэ төлбөргүй туслалцаа үзүүлэх ажлыг зохион байгуулах	Сумын ЗДТГ ХЭЗХ	Улирал бүр	Орон нутгийн төсөв	Иргэд хууль зүйн туслалцаа авах боломж бүрдэнэ.
5.1.2 Байгууллагын авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөлт, хэрэгжилтийг сайжруулж хяналт тавих, байгууллагын шударга түвшний үнэлгээг нэмэгдүүлнэ.					
1	Сум, байгууллагын авлигын эсрэг үйл ажиллагааны төлөвлөлтүүдийн	ХЭЗХ	Жил бүр	Орон нутгийн төсөв	ТБ-ын шударга байдлын үнэлгээ өссөн байна.

	хэрэгжилтэд хяналт үнэлгээ хийх				
2	Сум, байгууллагын шударга түвшний үнэлгээг олон нийтийн оролцоотой хийх	ХЭЗХ	Жил бүр	5,0 сая Орон нутгийн төсөв	Хөндлөнгийн үнэлгээ хийгдэж хэвшинэ
3	Олон нийтэд авлига, ашиг сонирхлын зөрчил болон авлигын шалтгаан нөхцөлд хийсэн судалгааны дүнд үндэслэсэн сургалт мэдээллийг хийх	ХЭЗХ	Улирал бүр	Орон нутгийн төсөв	Олон нийт авлигын эсрэг ойлголт хандлагатай болно
5.1.3 Нийтийн хэв журам хамгаалах, гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх ажлыг иргэд, олон нийт, аж ахуйн нэгж байгууллагын оролцоонд түшиглэн зохион байгуулж, хяналт, хамгаалалтын үйл ажиллагаанд мэдээллийн технологи нэвтрүүлэхийн зэрэгцээ тодорхой төрлийн гэмт хэрэг, зөрчилтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.					
1	Булган сумын нийтийн эзэмшлийн зам талбай, уулзвар гарц болон улсын чанартай авто замын хяналтын постуудыг камераар тоноглох	ХЭЗХ, ЦГ	2017 -2020	Орон нутгийн төсөв	Гэмт хэргийн шуурхай илрүүлэх боломж бүрдэнэ
2	Хувийн хэвшлийн ААН, бизнесийн байгууллага, Орон сууцны гадна, дотор тал болон такси, Нийтийн тээврийн хэрэгсэл нэг бүрийг телекамераар тоноглох хөдөлгөөн өрнүүлэх	ЦГ, СХЗХ, иргэн, ААН	2017	Сумын Засаг дарга, иргэн, ААН	Урьдчилан сэргийлэх, аюулгүй байдлыг хангах нөхцөл бүрдэнэ.
3	Зарим сумдыг хяналтын камерын системтэй болгох	ЦГ, СЗД	2017-2020	Орон нутгийн төсөв	Бүх сумын төв камерын хяналтын системтэй болно
4	Тодорхой төрлийн гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр “Хөршийн хяналт”, “Урамшилт эргүүл” гэх мэт арга хэмжээг хэрэгжүүлэх	ЦГ, СЗД	2017-2020	Орон нутгийн төсөв	Тухайн төрлийн гэмт хэрэг буурна.
5	Байгаль хамгаалах журмын эсрэг гэмт хэрэг, малын хулгайн гэмт хэрэгтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх зорилгоор аймгийн хэмжээнд “Хяналт шийдвэрлэлт” арга хэмжээ болон бүсийн хамтарсан уулзалт, зөвлөгөөнийг зохион байгуулах	ХЭЗХ, ГХУСАСЗ, сумын Засаг дарга	2016-2020	10 сая Орон нутгийн төсөв, ГХУСС	Байгаль хамгаалах журмын эсрэг гэмт хэргийн илрүүлэлт, шийдвэрлэлт өснө.
6	Мал хулгайлах гэмт хэрэг, Байгаль хамгаалах журмын эсрэг гэмт хэргийн	ХЭЗХ	2016-2018	Жилд 10,0 сая Орон нутгийн	Иргэд, малчдын оролцоотойгоор үр дүнд

	эрсдэл ихтэй “нэг сум”, “нэг баг”-ийг сонгон иргэд, малчдын оролцоотой урьдчилан сэргийлэх аргачлалыг нэвтрүүлж үр дүнг тооцох			төсөв, ГХУС сан	хүрсэн туршлага, аргачлал бий болно.
7	Хутаг-Өндөр суманд Замын хяналтын постыг барьж, шаардлагатай сумдыг хурд хэмжигч багажтай болгох	ЦГ	2017-2018	85,0 сая ОН төсөв	Зам тээврийн хэрэг, ослын гаралтыг бууруулах
8	Орон нутгийн чанартай авто замын уулзваруудад тэмдэг, тэмдэглэгээ тавьсан ажлыг үргэлжлүүлэх, боловсронгуй болгох	ЦГ, СЗД	2017-2018	Онцгой комисс 7,5 сая	Иргэдэд эрсдэл учрахаас сэргийлнэ.
9	Булган сумын 2-р баг дахь Шунхлайн ШТС-ын гурван замын уулзварт хөдөлгөөн зохицуулах гэрлэн дохио суурилуулах	ЦГ,	2017- 2018	Орон нутгийн төсөв	Эрсдэлгүй орчин бүрдэнэ.
10	“Эрүүл ирээдүй” дэд хөтөлбөрийг баталж ТББ-гын оролцоотойгоор хэрэгжүүлэх,	ХЭЗХ	2016-2020	Жилд 20,0 сая Орон нутгийн төсөв, төсөл хөтөлбөр	Хорт зуршлаас урьдчилан сэргийлэх, нийгэмшүүлэх арга хэмжээ хийгдсэн байна.
11	Гэр бүлийн хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг ТББ-гаар гүйцэтгүүлэх	ХЭЗХ	2016-2020	Жилд 10,0 сая Орон нутгийн төсөв, төсөл хөтөлбөр	Урьдчилан сэргийлэх ажил үйлчилгээний хүртээмж нэмэгдэнэ
5.1.4 Хууль хяналт, үндэсний аюулгүй байдлыг хангах тусгайлсан чиг үүрэг бүхий байгууллагуудын үйл ажиллагааг хуулийн дагуу дэмжиж, /шаардлагатай тоног төхөөрөмж, техник хэрэгсэл, ажиллах нөхцөл/, хууль сурталчлах, гэмт хэрэг зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр хамтран ажиллаж иргэдийн “АЮУЛГҮЙ АМЬДРАХ ОРЧИН”-ыг бүрдүүлнэ.					
1	Хууль зүйн салбарын байгууллагуудын нээлттэй хэлэлцүүлэг, хамтарсан эрх зүйн сургалтыг сум, багт зохион байгуулах	ХЭЗХ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв	Багийн иргэдэд мэдээлэл хүрнэ
2	Байгаль орчинд сөрөг нөлөө үзүүлж болзошгүй аж ахуй нэгжийн үйл ажиллагаанд хяналтыг тогтмолжуулах	МХГ	2016-2020	Байгаль хамгаалах сан	Байгаль орчинд сөрөг нөлөөлөл багасна.

3	Мэргэжлийн хяналтын байгууллагын лабораторийн тоног төхөөрөмжийг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлэх	МХГ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв	Тоног төхөөрөмж сайжирсанаар хүнсний аюулгүй байдал хангагдана.
4	Хүн амын хүнсний аюулгүй байдлыг хангаж, орон тооны бус зөвлөлийг чадавхижуулж, үйл ажиллагааг өргөжүүлэх	МХГ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв	Хүнсний аюулгүй байдал хангагдана.
5	Шүүхийн шинжилгээний албаны үйл ажиллагааг бэхжүүлж, лабораторийн байр, шуурхай албанд хэрэглэгдэх тусгай зориулалтын техник хэрэгсэлтэй болоход дэмжлэг үзүүлэх	Хууль эрх зүйн хэлтэс, ШША	2017	Улс, орон нутгийн төсөв	Ажиллах нөхцөл хангагдана
6	Хаягжуулалтын тухай хуулийг хэрэгжүүлж иргэний бүртгэлийн хаягийн өөрчлөлт хийх.	УБХ	2016-2017	Улс, ОН-ын төсөв	Иргэний хаягийн бүртгэлийн давхардал, хийдэл арилна
7	Зарим байгууллагуудын байрны асуудлыг шийдвэрлэж үйлчилгээний нөхцлийг сайжруулах	УБХ, ШША, ЦГ, МХГ	2 онд	Улс, Орон нутгийн төсөл	Хөдөлмөр хамгаалал, хүний эрхийн нөхцөл сайжирна
8	Улсын бүртгэлийн үйлчилгээнд мэдээллийн технологи, программ хангамжийг нэмэгдүүлж, Эд хөрөнгийн эрхийн бүртгэлийн архивыг цахим архивт шилжүүлэх	УБХ	2017-2018	130,0 сая Төсөл хөтөлбөр	Улсын бүртгэлийн бүх төрлийн үйлчилгээний шуурхай байдал нэмэгдэнэ
9	Цагдаагийн тасгуудыг ажлын шаардлага хангасан автомашинтай болоход дэмжих	ЦГ,СЗД	2017	Улс, орон нутгийн төсөв	Цагдаагийн албаны шуурхай байдал хангагдана
10	Цагдаагийн газрын өргөтгөл, гадна пасад, сантехникийн их засвар, нийтийн байрны сантехникийн засварын үйл ажиллагааг дэмжих	ЦГ	2017-2020	Улс, орон нутгийн төсөв	Ажлын үр дүн ахина.
11	Цагдаагийн хэсгийн байцаагч болон мөрдөн байцаагч нарыг шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр үе шаттай хангах	ЦГ	2017-2018	Улс, орон нутгийн төсөв	Хэргийн илрүүлэлт болон ажиллах нөхцөл сайжирна.
12	ШШГБ-гуудад хүмүүжиж байгаа иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг бодлогоор дэмжих, үйлдвэрлэлд ажиллуулах	ХЭЗХ, ШШГА, Хорих анги	2016-2020	Улсын болон ОН-ын төсөв	Хөдөлмөр эрхлэх боломж нэмэгдэж хүний эрх хангагдана.
13	Хилчдийн ажиллах нөхцлийг сайжруулах	ХЭЗХ	2016-2020	Орон нутгийн	Хилчдийн ажиллах нөхцөл

	чиглэлээр хуулийн дагуу дэмжих			төсөв	сайжирна
14	Төрийн архивын тасгийн байрыг стандартад нийцүүлэн тохижуулах, шаардлагатай тоног төхөөрөмж, техник хэрэгслээр хангах	Төрийн архивын тасаг	2016-2017	Орон нутгийн төсөв	Ажиллах нөхцөл, хөмрөгийн аюулгүй байдал хангагдана
15	Төрийн архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд мэдээллийн технологи нэвтрүүлж цахим архивт шилжүүлэх	Төрийн архивын тасаг	2016-2020	Улс, орон нутгийн төсөв	Цаасан суурьтай баримтыг цахимд шилжүүлж дуусна.
5.1.5 Төрийн цэргийн бодлогын хүрээнд батлан хамгаалах бодлого, зорилтыг орон нутагт хэрэгжүүлж, эцэг-эх, цэрэг-дайчид, төр захиргааны байгууллагын холбоог нэмэгдүүлж, ирээдүй болсон хүүхэд залуучуудад эх оронч үзэл төлөвшүүлнэ.					
1	Цэргийн жинхэнэ алба болон гэрээт цэрэг, цэргийн дүйцүүлэх албаны үйл ажиллагааг зохион байгуулах	ЦШ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв 48 сая	Монгол Улсын Үндсэн Хуулиар хүлээсэн иргэний цэргийн үүргээ биелүүлнэ.
2	Аймгийн дайчилгаа удирдлагын байрыг тохижуулж, дайчилгааны даалгаврыг хэрэгжүүлэн бэлтгэл нөөцийн бүрэлдэхүүний сургалтыг орон нутагт зохион байгуулах	ЦШ	2016-2020	Улсын төсөв 20 сая	Аймгийн дайчилгааны төлөвлөгөөний хэрэгжих нөхцөл бүрдэнэ.
3	Иргэн-цэргийн харилцааг бэхжүүлж, хүүхэд залуучуудын дунд цэрэгжсэн тоглолт, спорт урлагийн тэмцээн зохион байгуулж, цэрэг, эх оронч үзэл төлөвшүүлэх	ЦШ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв 8 сая	Цэрэг эх оронч үзэл төлөвшиж, цэргийн алба хаах сонирхол нэмэгдэнэ.
5.1.6 Байгалийн аюулт үзэгдэл, болзошгүй гамшгийг тандан судлах, урьдчилан мэдээллэх тогтолцоог орон нутагт бүрдүүлж, гамшгийн эрсдэл, эмзэг байдал, хохирлыг бууруулах зорилгоор олон нийтэд тулгуурласан удирдлагын тогтолцоог нэвтрүүлэн гамшигтай тэмцэх чадавхийг бэхжүүлнэ.					
1	Орон нутгийн гамшгаас хамгаалах чадавхийг сайжруулж сургалт, сурталчилгааг тогтмол зохион байгуулах	ОБГ	2016-2020	орон нутгийн төсөв	Гамшгаас хамгаалах бэлэн байдал хангагдана.
2	Сумдын объектын гал унтраах техник тоног төхөөрөмжийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, галын сайн дурын бүлгэмийг томилгоожуулан ажиллах	ОБГ	2016-2020	орон нутгийн төсөв 150 сая	Орон нутагт гарсан объектын гал түймрийн хохирлын хэмжээ багасна.
3	Гал сөнөөгч, аврагч нарын ажил үүрэг гүйцэтгэх нөхцлийг сайжруулах зорилгоор	ОБГ	2016-2017	орон нутгийн төсөв	Гал сөнөөгч, аврагч нарын ур чадвар сайжирч, бэлэн байдал

	спорт, сургалтын төвийн барилга байгууламжийг барьж ашиглалтад оруулахад дэмжлэг үзүүлэх			30 сая	сайжирна.
4	Аймгийн Онцгой комиссын чадавхийг сайжруулж, хүч хэрэгслийн нөөцөд техник тоног төхөөрөмж авч, болзошгүй гамшгийн үед бэлэн байдлыг хангах	ОБГ	2016-2020	Орон нутгийн төсөв Гамшгаас хамгаалах сан 200 сая хүртэл	Аймгийн Онцгой комиссын болзошгүй эрсдлийн үед ажиллах чадвар сайжирна.

1.ХҮН-НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ - 32 зорилт, 149 арга хэмжээ

2.ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ – 22 зорилт, 132 арга хэмжээ,

3.ДЭД БҮТЦИЙН ХӨГЖИЛ- 8 зорилт, 39 арга хэмжээ,

4.ЗӨВ ЗАСАГЛАЛ -9 зорилт, 41 арга хэмжээ,

5.ХУУЛЬ ЭРХ ЗҮЙ, БАТЛАН ХАМГААЛАХ АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ- 6 зорилт, 41 арга хэмжээ

Нийт 77 зорилт, 401 арга хэмжээ

ХҮНИЙ ТӨЛӨӨ ЭДИЙН ЗАСГИЙГ ЦОГЦЛООЖ,
ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ЗӨВ БОДЛОГЫГ ХАМТДАА БИЙ БОЛГОЁ.

ТОВЧИЛСОН НЭР ТОМЬЁОНЫ ТАЙЛБАР

АЗХ – Аймгийн Залуучуудын холбоо
АЭХ- Аймгийн эмэгтэйчүүдийн холбоо
АНЭ- Аймгийн нэгдсэн эмнэлэг
АЗДТГ-Аймгийн Засаг даргын Тамгын газар
ТЗУХ-Төрийн захиргааны удирдлагын хэлтэс
ХЭЗХ- Хууль, эрх зүйн хэлтэс
ХОХБТХ- Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн хэлтэс
НБХ- Нийгмийн бодлогын хэлтэс
СТСХ- Санхүү, төрийн сангийн хэлтэс
ХШҮДАХ-Хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ, дотоод аудитын хэлтэс
ЦШ- Цэргийн штаб
БОАЖГ- Байгаль орчин, аялал жуулчлалын газар
БТСГ- Биеийн тамир, спортын газар
БСГ- Боловсрол, соёл, урлагийн газар
ГХБХБГ- Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын газар
ГБХЗХГ- Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газар
МХГ- Мэргэжлийн хяналтын газар
ОБГ- Онцгой байдлын газар
ОНӨГ- Орон нутгийн өмчийн газар
СХАА- Санхүүгийн хяналт, аудитын алба
СХЗХ- Стандарт, хэмжил зүйн хэлтэс
СХ- Статистикийн хэлтэс
ТХ- Татварын хэлтэс
УБХ- Улсын бүртгэлийн хэлтэс
УЦУОША -Ус, цаг уур, орчны шинжилгээний алба
ХХҮГ- Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар
ХХААГ- Хүнс, хөдөө аж ахуйн газар
ЦГ- Цагдаагийн газар
ШШГА- Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх алба
ШША- Шүүхийн шинжилгээний алба
ЭМГ-Эрүүл мэндийн газар

**АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГЫН 2016-2020 ОНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ХӨТӨЛБӨР ДЭХ
ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ БОДЛОГО, ХӨТӨЛБӨРИЙН ЖАГСААЛТ**

№	ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ, ХӨТӨЛБӨР	/БОЛОВСРУУЛАХ/	ХӨРӨНГИЙН ҮҮСВЭР	ЭХ
Нийгмийн бодлогын хэлтэс				
1	“Сайн багш”		Улс, ОНТөсөв	
2	Боловсролын салбарын “Удирдах ажилтныг бэлтгэх”		Улс, ОНТөсөв	
3	“Амжилтын галт тэрэг”		Улс, ОНТөсөв	
4	“Хамтдаа хөгжье”		Улс, ОНТөсөв	
5	“Булган-Эрүүл мэндийн боловсрол”		Улс, ОНТөсөв	
6	“Эрүүл насжилт- Настны эрүүл мэнд”		Улс, ОНТөсөв	
7	Эрүүл мэндийн салбарын “Төрийн албан хаагчдын нийгмийн баталгааг хангах “		Улс, ОНТөсөв	
8	“Монгол нум сум”		Улс, ОНТөсөв	
9	“Шатар”		Улс, ОНТөсөв	
10	“Гитар”		Улс, ОНТөсөв	
11	“Уран нугаралт”		Улс, ОНТөсөв	
12	“Морин хуур”		Улс, ОНТөсөв	
13	“Булгандаа ирлээ”		Улс, ОНТөсөв /100 сая/	
14	“Мэргэжилтэй ажилтан бэлтгэх”		Улс, ОНТөсөв	
	“40-ээс дээш болон ахмад настай иргэдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих”		Улс, ОНТөсөв	
15	“Ажил олгогчийг дэмжих”		Улс, ОНТөсөв /12 сая/	
16	“Хөдөлмөрийн аюулгүй байдал эрүүл ахуй”		Улс, ОНТөсөв /10 сая/	
17	Жендерийн тэгш байдлыг хангах		Улс, ОНТөсөв /20 сая/	
18	“Хүүхдэд ээлтэй орон нутаг”		Улс, ОНТөсөв /40 сая/	
19	“Бид Булган хангайн хүүхдүүд”		Улс, ОНТөсөв /20 сая/	
20	“Хүүхэд соилцоо”		.....	
21	“Ахмад, залуучууд, эмэгтэйчүүдэд чиглэсэн бодлого хөтөлбөр		Улс, ОНТөсөв /52.7 сая/	
Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн хэлтэс				
1	“Хоршоо хөгжүүлэх аймгийн дэд хөтөлбөр -2”			
Санхүү, төрийн сангийн хэлтэс				
1	“Нягтлан бодох бүртгэлийг хөгжүүлэх”		Улс, ОНТөсөв /100 сая/	
Хууль, эрх зүйн хэлтэс				
2	“Эрүүл ирээдүй”		Улс, ОНТөсөв /20 сая/	
БОЛОВСРУУЛАХ БОДЛОГО				

1	Эрүүл мэндийн салбарын “Хүний нөөц”-ийн бодлого	Улс, ОНТөсөв	
2	“Соёл, урлаг”-ийн бодлого	Улс, ОНТөсөв	
3	“Хүний нөөц”-ийн бодлого”	Улс, ОНТөсөв	
4	“Ногоон хөгжлийн хэтийн зорилт”-ын бодлого	Улс, ОНТөсөв, төсөл, хөтөлбөр	

